

VISSZA A POKOLBA!

REGÉNY

Írta
REJTŐ JENŐ

Az 1936-os első kiadás
(Világvárosi Regények)
szövege

1.

Barátom, Rézfejű egy pálinkásüveggel könnyedén fejbe sújtotta a Kormányost, aztán a tőle megszokott udvariassággal, mintegy kedvesen invitálva, ahogy a fogorvosok szólítják be a következő páciens, vigyorogva odaszólt az uraknak: „Parancsol még valaki?” A Kormányos bezúzott fejjel hanyatlott a véres üvegcserepek közé a padlóra, és egy pillanatra, mint vihar előtti szélcsend, némaság állt be.

A helyzet most ez volt: mi hárman voltunk: Rézfejű, Bobi és én. Velünk volt, de nem számított Csenevész nevű újdonsült ismerősünk, egy csinos, sovány, nagy szemű suhanc, aki egyik kezével még mindig a nyakát tapogatta, mivel ez a nyak néhány perccel előbb még az imént leütött Kormányos szőrös, nagy mancsaiban fuldoklott. Velünk szemben öten álltak, mozdulatlanul és támadásra készen a „Gyilkosok” nevű állástalan matrózok segélyegyesületének tagjai, akik karitatív működésüket, a önszegélyezést a szónak abban a szoros értelmében üzték, hogy önmagukon segítettek, tekintet nélkül a segélyezés eszközeire, amelyek feszítővastól késig a legkülönbözőbbek voltak. Támadásukat néhány másodpercre elodázta az a körülmény, hogy Bobi és én nyitott késsel álltunk, míg Rézfejű már egy széket tartott magasra. Tisztában voltunk azzal, hogy a legtöbb, amit elérhetünk, a menekülés. A Gyilkosok pozíciója annyival volt kedvezőbb, hogy elállták a bejáratot és a söntéspolc irányába kezdtek húzódni, félkörbe fejlődve. Gyorsan odasúgtam Rézfejűnek, aki a széssel állt: „Üsd le a lámpát!...” Egy kissé megmozdította a fejét, jelezve, hogy megértett. Bal kezével hirtelen felénk dobott egy asztalt, és a magasra tartott széket máris a lámpához lökte. A lámpa leverését évszázadok óta a gyengébbek törvénye alapján üzük a menekülni kívánó verekedők.

A sötétség még jóformán be sem állt, mikor én már dobtam a széket az utcára néző kirakatablakba, nyomban utána, még hulló cserepek között repültem én, és mire az utcára értem, Csenevész keskeny árnyéka suhant mellém. Ha Rézfejű és Bobi utánunk akarnak menekülni, végük van, mert hátukba kapják a késeket. Ők az egyetlen helyes stratégiai elgondolás alapján belerohantak a Gyilkosok közé, akik éppen szembe készülve ugrani, a váratlan összeütközéstől szétperdültek. Bobi átugrotta a söntéspolcot, Rézfejű felugrott a polcra, ötösével dobálta az üvegeket, és mialatt az ellenfelek megtorpantak egy pillanatra, felborította a likőrökkel megrakott állványt, és egy hatalmas ugrással eltűnt Bobi után a gyékényajtó mögött... Megragadtam Csenevész karját, és futni kezdtünk... Rendőrfütty hasított élesen az éjszakába... Egy kemény tárgy ütött a homlokomra, valakit hasba szúrtam... Bobi már távolabb állt, úgyhogy odakiabáltam: „A régi kikötő felé”. De Csenevész a Republique felé futott, kénytelen voltam utána szaladni... Még láttam, hogy egy üres telek kerítésén kiugrik Rézfejű, utána Bobi és utánuk egy hatalmas sötét tárgy, nyilván eltévesztette a fejüket, csörömpölve zuhant a kövezetre... Rohantunk a Republique-on végig, nyomunkban három csaholó, dühös kóbor kutyaival...

2.

Az egész bajt tulajdonképpen én idéztem elő, mert nem hagytam megölni Csenevészt. A marseille-i kikötőnek megvannak a maga íratlan, de az írottnál is szigorúbb törvényei. Azért szigorúbb, mert aránylag igen csekély törvénysértésekért agyonveretéssel fizetnek. Ilyen törvény például, hogy: „ne avatkozz a te felebarátod magánügyeibe, sem kíváncsiságból, sem erkölcsi felháborodásból, sem részvétekből, sem anyagi érdekből és egyáltalán semmiféle oknál fogva, hacsak valami jogod, vagy közöd nincs hozzá.” Ezekben a kocsmákban már többször előfordult, hogy valaki a szó legszorosabb értelmében agyonverte a szeretőjét, anélkül, hogy a számos jelenlevő közül bárki is közbelépett volna. A kikötő pampáin az asszonyt verő férfi tabu. Két ember, akiknek valami késelnivalójuk van: tabu. Minden ember, akit vernek, ha nem a barátod, rokonod, vagy jövedelmező üzletfeled: tabu. Aki a parancsolatokat nem tartja meg, az igazán nem lehet hosszú életű, speciel ezen a földön.

Nos, a „Kikötői Vénasszony”-ról elnevezett vendéglőben Csenevészt, akit előzőleg nem ismertem, agyon akarták verni, mert rendőrként nézték. Nem is tudom, miért sajnáltam meg ezt a vézna, rémült suhancot annyi ember közül, akiket már verni láttam... Éppen ezt a szomorú kölyköt, de annyira, hogy szinte önmagam ellenőrzése nélkül vettem ki a Kormányos mancsaiból, aki természetesen úgy vágott rögtön szájon, hogy hanyatt estem, és ha Rézfejű meg Bobi nincsenek jelen, a Gyilkosok bizonyára „megszigonyoztak” volna, ahogy ők a késelést nevezik tréfásan.

Nagy kerülővel leértünk a régi kikötőbe, és törzscsapszékünkben, a Grand bar du Lyon D'orban lemostuk a sarat és a vért magunkról. Aztán pálinkát rendeltünk, és fixírozni kezdtük Csenevészt, aki remegő kézzel, ügyetlenül cigarettázott. Meg akart szólalni, de olyan vékonyka hang jött csak ki a torkán, hogy kénytelen volt krákogni egyet, aztán illedelmesen ezt mondta:

- Köszönöm... amit tettek...

- Miért kezdte a Kormányos azt kiabálni, hogy spion vagy?

- Mert én keresem a bátyámat... aki itt eltűnt.

- Eltűnt embereket keresni a kikötőben nem hálás dolog vélte Bobi.

- Mi a foglalkozása?

- Lakatos... vagyok...

- Ne hazudozz, fiam - szólt rá Rézfejű, és felemelte Csenevész piszkos kis kezét. - Még soha életedben nem dolgoztál fizikai munkát. Mit csinálsz Marseille-ben?

- Itt lakom.

- Ne hazudozz - szóltam közbe -, soha életedben nem voltál Marseille-ben, különben nem kezdtél volna a Republique felé futni, mikor azt kiabáltam, hogy „a régi kikötőhöz!”

Hallgatott.

- Hát nézd, Csenevész mondta Rézfejű miután összevissza hazudozol mindenfélét, nem fogunk veled barátkozni. Egy tanácsot adhatok: hordd el magad ebből a városból, mert ha még egyszer a Kormányos kezébe kerül a nyakad, hideg lesz, mire elereszti.

Csenevész maga elé nézett, és egy idő múlva, mint aki végre elszánta magát, hogy vallani fog, megszólalt:

- Én... - kezdte akadozva - egy Bremont nevű férfit keresek, aki három hónappal ezelőtt Rómából jött ide... üzleti ügyben... A fivérem az illető... Egy rejtélyes levelet kaptunk tőle, hogy valami bűnt követett el, és ezért örökre búcsúzik...

- A rendőrség is kereste?

- Igen, és nemrégén értesítettek, hogy a nyomozás holtpontra jutott. Most én eljöttem őt megkeresni...

Rézfejú tűnődve fújta a füstöt, láttam rajta, hogy ideges és ezt leplezni igyekszik.

- Azt mondd, Bremontnak hívták?... Rajzoló, húsvét táján járt Marseille-ben...

- Igen, igen! Az Istenért... - megragadta Rézfejú karját - maga tud róla valamit?

- Tudni éppen nem tudok róla, de valamit hallottam... Rémlik... Lehet, hogy meg fogom tudni, hol van, ha egyáltalán van, ami magában véve is külön probléma tárgya. Egy kellemes hölgyismerősöm, bizonyos Micsuri, azt hiszem, tud valamit erről az úrról.

- Kérem, hozzon össze vele - könyörgött szinte lihegve Csenevész.

- Nem hiszem, hogy ezt megtenném. Megint csak úgy járnál, mint a Kormányossal. Eltűnt emberek után érdeklődni nem valami szalonképes viselkedés itt, a régi kikötő környékén. Ezzel szemben ajánlatom a következő: feküdj le aludni, holnap délután találkozunk itt, és addigra megtudom, ami tőlem telik.

Miután Csenevész belátta, hogy legokosabb, ha szót fogad nekünk, hazament. Mi hárman nekivágtunk az éjszakának.

- Tudjátok - kezdte Rézfejú -, azt hiszem, ezt a szegény ördögöt megszigonyozták. Nem tudom pontosan, mit mesélt Micsuri, de úgy emlékszem, hogy Vörös Pofa és az orosz Szasa intézték el.

Itt a kikötőben, mint a vad népeknél, találó nevekkel jelöltek meg mindenkit, és ez volt tulajdonképpen az igaz neve, mert a legtöbbször a valóságos kereszt- és vezetékneve jóformán ismeretlen volt a barátai előtt. A fenti két név rettegett volt a külvárosban.

Micsurit, a japán táncosnőt, gyengéd szálak fűzték Rézfejúhoz, és a zenétől, lampionoktól, matrózoktól zajos és mozgalmas rue de la Mure egyik csapszékében szórakoztatta a vendégeket.

A keskeny utca zsvájában és torlódásában részeg légionisták és tarkabarka árusok között préseltük magunkat a Golyó mulató irányába.

- Úgy tudom, hogy Micsuri is benne volt a játékban. A lánynak nagyon rossz emlékezőtehetsége van, ezt próbálom majd kihasználni, mert egyenes úton még nekem sem mondana meg őszintén semmit - mondta Rézfejú.

*

A Golyó a külváros jobb mulatói közé tartozott. Vágni lehetett volna a füstöt, amit még súlyosabbá tett az olajban rántott hal nehéz szaga. Egy félszemű matróz harmonikázott, és érzelmes dalt énekelt Dodóról, aki levelet ír babájának a Társaság-szigetéről. A helyiség hátsó falát négy boksszal látták el, ezek egyikébe ültünk be hárman, és iderohant hozzánk rögtön Micsuri, mikor megpillantotta Rézfejút. Valahonnan egy borízú hang ordított feléje:

- Ki jött?!

- Rézfejű, Bobi és a Füttyös!

A Füttyös az én voltam. Közbevetőleg megjegyzem, hogy triumvirátusunk elég jó hírnévnek örvendett a kikötő százezrekre menő verekedő csirkefogói között. Az ilyen hírnév nagyon kétes értékű, mert ha az emberek év végén mérleget készítenének az afférjeikről, senkinél sem mutatkozna nagy különbség a bevett és kiadott pofonok egyenlegénél. Itt már voltak legendás hírű verekedők, hallottam herkulesi gyilkosokról, de olyanról, akit több ízben nem vertek volna félig holtra, nem hallottam.

Micsuri bájos kis japán teremtés volt, és vizespohárból itta a rumot. Rézfejű titokzatos és aggódó arccal hajolt hozzá:

- Hol van a Vörös és az orosz?

- Ők most Olaszországba mentek... Nőket visznek valahová Genuából - és ijedten hozzátette: - Miért, mi van?

- Emlékszel, mit csináltunk húsvétkor avval a francia fiúval, aki Rómából jött? - gyors oldalpillantást vetett felém. - A rendőrség a nyomunkban van.

- De hát... - révedezett bizonytalanul Micsuri - te ott sem voltál.

- Hülye! Én álltam az ajtóban... hogy neked milyen rossz fejed van!

- Én tulajdonképpen nem is csináltam semmit...

- Nekem ne magyarázz! Nagyon csúnyán eltettük láb alól azt a pasast...

- Arról nem is volt szó, hogy megölték.

- Nem nézzük azt babám, hogy miről volt szó! Ebbe az ügybe csúnyán belemásztál te is.

- Én?!... Mit csináltam én?! Mikor az a szőke elsütötte a revolvért, akkor halottnak tettem magam, én azt hittem, hogy csak egy viccről van itt szó, valami tréfáról...

Lassan kezdett kibontakozni az egész aljas gaztett. Marseille-ben nem is ritka csíny, hogy valakit, aki kellemetlen bizonyos embereknek, egy jó ötlettel „beugratnak” a légióba. Egy óra múlva már rekonstruálni tudtuk a történetet. Valami párizsi úr felbérelte Szaszimovot és a Vöröst, hogy Bremont-t ugrassák be a légióba. Éjjel leitatták a fiút, zajos mulatozást csaptak a Golyó különszobájában, valahogy revolvért adtak Bremont kezébe, a revolverbe olyan puha rugót tettek, hogy mozdulatra elsüti. Mikor a részeg ember kezében dörrent a fegyver, Micsuri a földre vetette magát... A jelenlevők nagy riadalom közepette megnézték Micsurit, aztán „meghalt” felkiáltással szerteszéjjel rohantak... A holtrészeg Bremont-t a Vörös ragadta magával, és a kétségbeesetten síró fiatalembert még jobban megijesztette: „Holnap már minden kikötő megkapja a személyleírásodat. Ha megkerülsz: tíz év Cayenne... Adok neked egy jó tanácsot, itt ez a szerpentinút, eredj fel a Fort Saint-Jeanbe és jelentkezz a légióba, ott nem kereshetnek, és egy év múlva már a kutya sem törődik az ügyvel...” Ő maga támogatta az erőd kapujáig a részeg Bremont-t. A fiatalember, aki azt hitte, hogy megölte Micsurit, belépett a poszt mögött a citadella kapuján, ahová mindenkit beengednek, de civil még soha sem jött ki...

3.

Mi hárman azért voltunk elválaszthatatlanok, mert a múltunkban volt egy nagy közös emlék: a Légió! Rézfejű három év előtt szerelt le, miután hat és fél évet szolgált. A szolgálati idő csak öt év, de a kényszermunkát, a másfél év „travaux”-t nem számítják be. Bobi három év előtt szökött meg, én öt év előtt. Itt, Marseille-ben valahogy találkoztunk, és múltunknak ez a közös vezérszólama összehozott hármunkat. Mi tehát nagyon jól megértettük szegény Bremont tragédiáját, akit egy ócska, színpadi trükkel jobban elpusztítottak, mintha megszigonyozták volna. Odakerült a legnagyobb földi nyomorúságba, a kínszenvedések tüzes katlanába, egy afrikai garnizonba, ahonnan, ha vissza is tér öt év múlva, testben és lélekben már roncs. Olyan gorillaszervezetű, ősi óriás, mint ez a Rézfejű, millió ember között egy, ha van.

Afrika! Erre a szóra az irtózatnak egy hányingerrel párosult görcse szorított meg belülről mind a hármunkat. A pokol! Egyszer visszatértem onnan, egy saharai garnizon embermalmából, ahol hatalmas vaskerekék őrlik nap-nap után az ideget, a lelket, a csontot, hőségben, elhagyatottságban és végtelen hónapokon át azonosan múló órák súlyos ritmusában, egyszer eljöttem onnan, egy minden képzeletet felülmúló, több hónapos ájult vánszorgással, gyilkolva, haldokolva, sírva és félig tébolyultan... Fehér falakról vakító, izzó reflexei a napnak, moszkitók, lármák, kinin és forró porhullámok, a délnyugati sirokkó agyvelőbe nyilalló légáramlása... Miazmás kikötők, bástyaszerű kaszárnyák, alattomos beduinok, barbár franciák...

Mondom, mi hárman tudtuk nagyon jól, hogy mennyire elveszett ez a francia, és milyen szomorú sorsban, ezért szótlanul mentünk délután a Grand Barba. Csenevész olyan sóvárgó arccal nézett ránk, hogy legszívesebben elszaladtunk volna. Leültünk, és Csenevész kezdte megérteni komolyságunkat.

- Meghalt? - kérdezte csendesesen.

- Él - mondtam szomorúan.

Megragadta a kezemet, és felugrott, mint aki rögtön Bremonthoz akar sietni.

- Hol van?

- Mindenek előtt ülj le! - mondta Rézfejű. - Nincs semmi okod az öröme, és még kevesebb az okod, hogy siess valamerre.

Lassan elmondott mindent, amit megtudtunk.

- De hát... ha mindezt megmondjuk a hadügyminisztériumban...

- Nem érsz vele semmit. A légióból nem hozzák vissza... Csúnyán elintézték.

Hallgatott. Sokáig meredt maga elé, idegesen rágta a cigarettát a szájában, és a szeme lassan fényesedett, nedves csillogással. Egészen fiatal gyerek lehetett...

- Köszönöm - mondta, és köszörülte a torkát. Azután hirtelen felállt.

- Mit akarsz tenni?

- Megyek Afrikába. Ki fogom szabadítani, vagy én is elpusztulok.

- Ostoba kölyök vagy - mondta Rézfejű. - Az újoncokat leviszik a déli határvidékre, ahová az ilyen legény, mint te, még akkor sem érkezik meg élve, ha a legkényelmesebben utazik.

Eszembe jutott a saját utam, láttam a vakító sárga port, éreztem a perzselést, a halál ízét a számban...

- Ne próbáljatok lebeszélni! Én megyek. Előbb még elmondok nektek valamit. - Újra visszaült. - Mi franciák vagyunk, de Rómában telepedtünk le. Az az ember, aki a fivéremet törbe csalta, Corot, tulajdonképpen a nagybátyja. Ő bérelte fel ezeket a csirkefogókat. Nekünk Ausztráliában meghalt egy nagyon gazdag rokonunk, aki kétmillió frankot hagyott hátra Bremontnak. A végrendelet úgy szól, hogy ha Bremont egy éven belül nem jelentkezik az örökségért, Corot doktor kapja meg. Az a rokonunk ugyanis, aki meghalt, egyszer megjárta egy örökséggel, amit tíz évig nem bírt megkapni, mert a fivére eltűnt a világháborúban, és nem lehetett megszerezni a halotti bizonyítványát. Viszont az örökség a fivééréé volt, és ő csak utána következett. Ez az emlék arra a jóindulatú gondolatra vezette, hogy a végrendeletben kikösse: amennyiben valamelyik rokona eltűnt, vagy meghalt, ne kelljen igazolni a halálát, hanem egy év türelmi idő után, ha személyesen nem jelentkezik, szálljon a következő örökösre. Ez az örökös Corot doktor, akire Bremont után marad a vagyon. Corot doktor Ausztráliában tudta meg a végrendelet tartalmát, a legrövidebb úton Európába jött, és fivéremet, akinek fogalma sem volt a végrendeletről, elcsalta magával Rómából Marseille-be. Két hónap előtt érkezett meg a római angol követségre a végrendelet, amely szerint, ha Jules egy éven belül nem jelentkezik, minden további igazolás nélkül Coroté a vagyon.

Csendben ültünk. Bobi köpött.

- Szeretnék evvel a Corot-val éjszaka valamelyik dokkon véletlenül találkozni... Akkor lehet, hogy ő sem jelentkezne. - Bobi előtt egy új eshetőség körvonalai bontakoztak ki saját szavai nyomán. - Mondd Csenevész, ha ne adj Isten, ezt a Corot-t valami váratlan esemény megakadályozná abban, hogy tovább éljen, ez esetben te lennél az örökös?

- Nem. És itt nem is az örökség a fontos... Hanem szegény Bremont... - És kétségbeeséssel ismételte: - Szegény Bremont, meg kell menteni...

- Az, sajnos, jól el van intézve. Ez a nyomorult Corot tiszta munkát végzett.

- Ide hallgassatok, fiúk! - folytatta, mint egy váratlan ötlet lendületében Csenevész. - Ha mondjuk, Bremont jelentkezne egy év múlva, és ha ti segítenétek őt visszahozni, százezer frankot kapnátok fejjenként.

- Hogy érted ezt?

- Ha mondjuk, velem jönnétek Afrikába...

Olyan csend lett, hogy egy nagyon távoli autóduda hallatszott fel hirtelen. Aztán Rézfejű válaszolt igen komolyan.

- Kedves fiam, és harminchat éves vagyok, bejártam az egész világot, sokféle halállal bratyiztam. Halásztam szardíniát Svédországban, ástam guanót Új-Zélandban, voltam légionista, ópiumcsempész, bányásztam salétromot Chilében, és több évig mint utcasöpőrő működtem Londonban. Ha valaki azt mondaná, hogy százezer frankért menjek el motorcsónakkal a Déli-sarkra vagy vitorlással az északira, szó nélkül hozzáfognék. De Afrikába, ha minden lépésemért egy kiló aranyat fizetsz, akkor se megyek. Mi hárman különös véletlenek következtében visszakerültünk onnan, és azt hiszem, ha az összes hindu alkirályok minden kincsét össze lehetne ott lopkodni egy hónap alatt, akkor se mennék érte. Mert az, kedves fiam, a pokol!

A lelkünkől beszélt. Bobi, mint az elmondottak rezüméjét, még hozzáfűzte:

- És ahová három ilyen veszett csavargó nem mer elmenni, ott, elképzelted, milyen sors vár egy nyeszlett fiúcskára.

- Köszönöm az őszinteségteket - mondta és felállt. - Én most elmegyek Afrikába, és vagy elhozom Julest, vagy én is ott halok meg. Talán, ha ti velem jöttetek volna, akkor sikerül. Így valószínűleg csak feláldozom magam. Köszönöm a jóságokat, szervusztok...

És elszántan nyújtotta felénk a kezét.

- Hát várj, te kis hülye! - mordult rá Rézfejű. Csak nem akarsz így elindulni Afrikába, mintha itt lenne a másik utca sarkán?

- Elárulom nektek, hogy a kabátom bélésében tízezer frank van bevarrva, ezzel talán megvesztegethetek ott valakit. Lebeszélni ne próbáljatok! De ha tudtok valami tanácsot adni, azt nagyon megköszönném...

- Tanáccsal majd ellát a Füttyös. Neki minden fel van írva a fejében.

Tényleg, volt bizonyos tekintélyem, mint olyan embernek, aki jártas az afrikai dolgokban.

- A tízezer frankhoz ne nyúlj hozzá! Ez tényleg az egyetlen lehetőség, hogy kiszabadítsd, ha megtalárod. Elsősorban Oranba menj, ahol a Fort St. Therèse-ben megtudhatod, hogy az első vagy a második századnál van-e, szóval Bell Abbesben vagy Saidában. Ha véletlenül Indokínában van, akkor vége. Ha Marokkó valamelyik oázisában vagy erődjében van, akkor ezer az egyhez áll a lehetőség, hogy eljutsz hozzá.

- Most még csak azt mondd meg, hogy juthatok el „feketén” Afrikába? - Arról tehát már hallott, hogy a kikötő népe kizárólag mint potyautas közlekedik városok és világrészek között.

- Holnap reggel hétkor indul a Teneriffa, a harmadik szekció második bazenjéből egyenesen Oranba. Keresd meg Nurét, a munkafelügyelőt, adj neki húsz frankot, és mondd, hogy a Lyon D'or tulajdonosa üdvözlí. Ő majd ad neked egy számot, és te megindulsz a csomaghordókkal fel a hajóra. Vigyél magaddal egy üveg vizet és négy vagy öt tábla csokoládét. Bújj el a fenékben, a gépházat elválasztó falnál, mert ha szorosan hozzátapadsz éjjel, az ad valami meleget.

- Nagyon köszönöm nektek... Holnap reggel utazom.

- Eredj a fenébe! - rivallt rá dühösen Rézfejű. És Csenevész szinte boldogan elsietett.

- Micsoda hülye pasas! - mondta gúnyosan Bobi. - Ahogy az ilyenek elképzelik Afrikát!

- Hála Istennek - mondtam én -, hogy semmi közöm többé hasonló ügyekhez. Jövő héten utazom haza, addig becsavargom Provence-t, végig megyek gyalog a tengerparton, és ha fürdeni akarok, ruhástól ugrom a tengerbe.

- Nálam, barátom - röhögött Rézfejű - már elmúltak azok az idők, mikor még napirenden volt a lábom felrepedező bőr tikkadt gyaloglások közben, rettegés, vérhas, pofonok az őrszobán! Ez többé nem lesz...

És valahogy nem jól éreztük magunkat. Meg is jegyezte Bobi, hogy „tudjátok, azért van valami megható ebben a macskányi kölyökben, van valami megindító, ahogy ez az izomtalan, sápadt bőrű fiúcska nekimegy az öreg Afrikának, hogy elhozza a bátyját. És közben azt sem tudja, mi az a moszkító!”

- Torkig vagyok evvel a kölyökkel! Értitek?! Nem érdekelnek más emberek nyavalyái! - kiáltotta Rézfejű, és otthagyt bennünket.

- Mi lesz evvel a szerencsétlen fráterrel Afrikában? - kezdtem meditálni, de Bobi felállt.

- Nézd, igaza van a Réznek. Mindenki úgy hal meg, ahogy neki tetszik. Semmi közünk hozzá. És ő is elment.

Hat óra volt, gondoltam, még beérek a menhelyre. Esőre állt az idő, ilyenkor a bálák bűdösek, nem lehet jól aludni rajtuk. Vágyódtam a menhely száraz, kemény ágya után. Ahogy mentem a rue Forbinen, újra rajtakaptam magam, hogy Csenevészén jár az eszem. Láttam őt, amint az országúton elfogják a gumiérek, és hátracsavarják pálcikavékony karjait, lökdösik egy széles, nagy országúton, viszik az őrségre... Dühösen és erőszakosan eltereltem a gondolataimat. A menhelyen még elértem a levesosztogatást, és megbeszéltem Salátával, hogy jövő héten lemegyünk Korzikára, és áthozunk egy pár ezer cigarettát, mielőtt a viharok kezdődnek. Lodoc azt mondta, hogy háromszoros árat fizet, meg a vitorlás bérét...

A pap végigment a termen, és eloltotta a villanyt. Aludni akartam, de újra Csenevészre kellett gondolnom. Mi kényszerít, hogy állandóan magam előtt lássam ennek a fiúnak ijedt, sovány arcát, azokkal a szomorú szemekkel, azokkal a kedves, csüggedt vonásokkal?... Végre is mit tehetek?...

*

Reggel fejfájással ébredtem. Lementem az utcára, és csodálatos, minden rossz érzésem elmúlt. A nap már felkelt, egy villamos lépcsőkön és kapcsolókon kapaszkodó emberfürtökkel igyekezett a Que de Belges felé. Autódudája utálatosan szól, mindenfelől munkások özönlenek a Piacé de la Joliette irányába... Egy fűszeresnél öt tábla csokoládét vettem, és megtöltöttem az üvegemet szódavizes vörösborral. A szekció rácsos kapujában Rézfejűvel találkoztam. Csokoládé táblák lógtak ki a zsebéből. Agresszíven fixiroztuk egymást, aztán fel-alá járkáltunk szó nélkül. Rövidesen megérkezett Bobi egy üveg vörösborral. Búgás. Hét óra volt.

- Elaludt az a kölyök, vagy mi az istennyila?! - mordult fel Rézfejű.

- Tudjátok - mentegetőzött Bobi -, gondoltam, nekem már úgymint mindegy... végre is mi lehet?
- mondta az ő sajátos beszédmódján.

- Gyerekek - mondta Rézfejű -, sajnos el kell mennünk evvel a kölyökkel! Végre is 100 000 frank rengeteg pénz!

Jött Csenevész. Hálálkodó szavakat akart mondani, megilletődve szorongatta a kezünket, de Réz nyersen elébevágott:

- Hagyjuk ezeket a marhaságokat, és induljunk. Egyesével, vigyázzatok!

Milyen hihetetlen! Itt kuporgok a sötétben a gépház oldala mellett, türelmetlenül búg a hajó, erősen dohog a gép, ahogyan bejáratják, és mezítlásos lépések döngenek a fejem felett. Vészesen csörög a horgonylánc... Hórukk!... Most ér fel a vasmacska... A csavarlapátok harsogva járnak... Most biztosan ledobják a kötelet a pilótafülkésnek. A szellőztető ablakon beszűrődő fény megremeg, azután lassan tolódik...

- Megyünk... - dörmögi Rézfejű.

Vissza a pokolba!

4.

És megint széles, sárga sugarak, fehér falak, dobozszerű házak, fülledtség, rongyszag, fekete vigyorgások, burnuszok és millió szállongó porszemecske. Ismerlek benneteket, ismerlek...

Ennyi év után nem kellett attól tartanunk, hogy Bobit, vagy engem felismernek mint szökött légionistákat, de ezzel nem is nagyon törődtünk volna. Olyan emberek voltunk, akik nem nagyon latolgatják a következményeket, ha már belefogtak valamibe. Megszoktuk a kényszer-munka, a késelés állandó kockázatát, amihez nem is kell rendkívüli bátorság, mert a társadalmon kívül élő kikötő-páriák között ez éppen olyan váratlan, de magától értetődő eshetőség, mint tisztos polgároknál a szívszélhűdés, vagy az influenza következtében beálló halál. Tudjuk, hogy van, félünk is tőle, de úgysem tehetünk ellene semmit. Rézfejű kezdte növeszteni a bajuszát és a szakállát. Bobi valami furcsa főzettel feketére akarta festeni a haját, de zöld lett. Ez aztán végképpen elvette a kedvét a „maszkírozástól”. Expedíciónk - négytagú kopott társulatunkat ugyanis így neveztük el - egy humánus felfogású arab hotelban szállt meg, ahol nem érdeklődnek a vendégek személyazonossága iránt.

Írásokra mindenesetre szükségünk volt, és Rézfejű, az expedíció főnöke elővetetett ezer frankot Csenevész kabátjából. Délután két kosárral tért haza, amelyek színültig meg voltak töltve önbortvágóval, noteszekkel, bugylibicskákcal, fésűkkel és cigarettaszipkákcal. Az ő zárkózott modorában, ügyet sem vetve ránk, két batyuba kezdte szortírozni a töméntelen filléres pakfong- és pléh-ócskaságot.

- Ha meg nem sértlek érdeklődésemmel, talán a Szunda-szigetekre készülsz csereberélni a bennszülöttekkel? - kérdeztem.

- Ószeres leszek - felelte röviden Rézfejű, mintha direkt ebből a célból jöttünk volna Afrikába a legsürgősebben. Nem zavartuk tovább, mivel sejtettük, hogy a legközelebbi kérdésünkre már egész közvetlen dolgokat mondana. Később elővett négy certifikátot.

- Házalók vagyunk, az afrikai vasút mentén kereskedünk ilyen apróságokkal. Ez elég megszokott mesterség, a hatóságok egyenesen pártolják itt a házalókat. Négyen nem mehetünk egy kosárral, mert az feltűnő, tehát ketten-ketten alkotunk egy céget. Az egész hecc papírokkal, áruval együtt hatszáz frankba került. A négyszázat elosztjuk, mindegyikünkönél legyen legalább száz frank.

- És mi a legközelebbi teendő? - kérdezte izgatottan Csenevész.

- Elmegyünk, fiam, pálinkát inni, mert átkozottul szomjas vagyok.

És az expedíció felfedezett valahol egy Etrangers nevű kitűnő csapszékot, ahová bevonultunk.

5.

Tulajdonképpen el sem tudtuk képzelni, hogy mit csinált volna Csenevész itt egyedül. Még hármunknak is nehéz munka volt kinyomozni Oranban, hogy hetekkel ezelőtt egy átutazó légionistát merre irányítottak a Fort St. Thérèse-ből? Csenevész már itt, Oranban nagyon szenvedett a melegtől, de igyekezett ezt palástolni. Napközben csak ült az ágy szélén, állával a tenyerében, a térdén könyökölve, cigarettázott és a padlót bámulta. Ha valamelyikünk bejött, olyan hirtelen izgalommal ugrott fel, mint aki minden pillanatban azt várja, hogy már hozzák a bátyját.

Bobi egy őrmesterrel kvaterkázott egész nap, Rézfejű meg én a városon kívül csatangoltunk, a sivatag kezdetén, ahol egy kis emelkedésen látható a St. Thérèse erőd. Őszvéreket és tevéket hajtottak be, gyakorlatozó újoncokat vezettek ki, gyümölcsöt s kalácsot áruló arab nők ólálkodtak a falak körül. Messziről a La Carmagnola kórusa hallatszott, bizonyára egy leváltásra vezényelt század katonáitól, akik most a kör alakú udvar közepén pihennek az indulást várva. Estig hiába cserkészünk, hogy valami kompetensnek látszó személyt találjunk. Kilenc óra felé visszatértünk a városba, mert Rézfejű ismét szomjas lett.

Az Etrangersben ott találtuk Bobit. Egyedül ült és füttyörszett. Mikor leültünk, egy cédulát tolt elé, amin ez állt: „Jules Bremont, első század, Saramra helyőrség, utolsó állomás Igli, karaván-út Beni-Abbesig”. Bobi indolens hidegvére sokszor a végsőkig dühített minket. Most is úgy nézett ránk, mint aki egy lóversenyhalmozás tippjét tette elé.

- Szóval megvan az ipse. - mondta meglepődötten Rézfejű. Aztán megivott egy fél liter pálinkát, és kiadta a jelszót: - Gyerünk!

Csenevész hanyatt feküdt az ágyon, és cigarettázott. Most a mennyezetet bámulta. Azt hiszem, mind a hárman azt a furcsa gyengédséget éreztük iránta, amit egy fészekből kihullott szerencsétlen madárfióka vált ki az emberből. Nem mondom, hogy a százezer frank csábító lehetősége nem ösztönzött, de az bizonyos, hogy expedíciónk fő mozgatóereje mégiscsak az a gyengéd érzés volt, amivel Csenevészt sajnáltuk. Még a látszólag nagyon durva Rézfejű is. Kiterítettünk egy térképet, és nekiláttunk az útitervnek.

Saramra bizony jó messze bent volt a Szaharában, de szerencsére aránylag közel a főútvonalhoz. Iglinél el kellett hagyni a vasutat. Innen Beni-Abbesig az új Szahara-országút vezetett, amit jól ismertünk. Akkor építették, mikor Rézfejű a „Zephyreknél” volt. (Zephyreknek hívják a büntetőszázadokat.) Beni-Abbestől egy rövid sivatagi úttal elérhettük Saramrát, amely egy úgynevezett „wadi” keleti partján terült el. Afrikában a wadik tulajdonképpen hosszú kanyonokat, szakadékos medreket jelentenek, amelyekben az esős időszak idején hatalmas folyók hömpölyögnek, viszont a szárazság idején ezek a folyók hónapokra eltűnnek. A wadi Saukra az év nyolc hónapjában nem létezik, az év további négy hónapjában viszont lapos fenekű járművekkel hajózható. Ilyen felfordult világ Afrika. Én már keltem át úgy a Saukrán, hogy a széles víz erős sodra, amely a Közép-Atlaszból zuhog alá, elszakította a pontonokat, légionistákat, őszvéreket ragadva a mélybe, és két hónappal később ugyanezen a helyen hiába ástunk több méter mélységig, nem bírtunk egy kortyra való pocsolyát találni. Ez a „wadi”.

Este már vonaton ültünk, és a Szahara-vasút döcögő kemencéjében megindultunk Colomb-Igli felé.

6.

Nagyon meleg volt. Bizonyos fokig eldurvult és érzéketlen emberek voltunk, de szántuk és csodáltuk ezt a kimerült, sovány fiúcskát, ahogy kedves arca lassan felvette a beteges, sárgás afrikai színt, ahogy a szív és a tüdő tehetetlen légszomjától percenként sóhajtott, és homloka, keze lassan állandóan nyirkossá vált a verejtéktől. Folyton aludt. Ha néha ébren volt, igyekezett mosolyogva beszélni, mint aki aránylag igen jól érzi magát. Mint aki fél, hogy hazaküldik, ha meglátszik rajta, hogy beteg.

Bár az Atlasz-hegység változatos sziklái között mentünk, a hőmérő lassan közeledett a negyven fok felé, és bent a fülkében sokszor ötven felett is lehetett, ahogy ez a vaskazetta reggeltől estig haladt a perzselő napsugarak alatt.

Számunkra mégis az volt a legrosszabb érzés, midőn este fél kilenckor befutott vonatunk a világ legnevezetesebb garnizonjába: Sidi bel Abbesbe.

Itt kapják a légionisták az első nagy adag Afrikát, amelytől vagy meghalnak, vagy vasemberek lesznek. Itt gyalognak először negyven kilométert teljes felszereléssel sivatagi terepen, és itt lövöldöznek addig célba naponta, amíg izzadó kezük feltörlik a forró fegyveren, és válluk kisebesedve sajog a nehéz Lebel-puska „rúgásától”. Ehhez a kisebesedett, izületekig nyilálló vállhoz kell újra meg újra odanyomni a puskatust, amelynek minden egyes rándulása a nyúltagytól a lábujjakig hasít görcsös fájással, és aki maródíra jelentkezik, az patriarchális szokások szerint négy nap *salle de police*-t kap.

A kocsisor végéről újoncokat vagoníroznak le. Sorba állítják őket. Névsorolvasás, elkínzott hangok: „present”... A pályaudvar felett látszik a szpáhi-laktanya magas, lapos teteje, szemben vele a légió kaszárnyájának várszerű ornamentikája. Távol egy mecset karcsú, oszlopszerű árnya, és mindez a poros, holdas, afrikai estébe burkoltan. A fűjtató mozdony pöfög, és az újoncok előtt felharsan a káplár éles torokhangon: „Par fills de quatre!” Pillanatnyi szünet, aztán mintegy rövid vakkantás: „An avant!” Megindul az újoncok szomorú serege...

Már szeretnénk tovább menni. Halk jelzőcsengés, távirókopogás, és egy öszvér ordít fel valahol kint az utcán. De hirtelen fegyvercsörgést hallunk, egy káplár és négy ember megy végig a vonaton, összeszorul a szívünk... A stentori hang közeledik: „Legitimations... certificats...”

Bakancsok és puskatusok dobbannak, szuronyok villannak, kék kabátok, fehér tarkófátylak és barna, markáns arcok: mint egy lidércnyomás, olyan az egész, és rettentő súllyal nehezedik a mellkasomra... Minden szakaszba alsókarra fektetett, szuronyos puskákkal lépnek be, támadó szándékkal, a bejáratot gyakorlott gyorsasággal elállva, mint akik biztosan tudják, hogy itt az a gazember!

És valószínűleg minden szakasznál van valami igazuk. Egy gyors, szűrős pillantás siklik végig az arcunkon, az írásainkon, a poggyászaikon, aztán visszadobja a káplár a papírokat, és vakkant egyet: „An avant!...” Elmennek. Megkönnyebbülten, szinte elgyengülten dőlünk hátra az ülésen, pedig ez még igazán csak ártalmatlan előjáték. Már a szomszéd kupéban dong és csörömpöl a négy ember, és harsan fel a farkasordítás: „Legitimations... certificats...”

Azután döcög tovább a vonat alagutak és vulkanikus sziklák között. Délután megérkeztünk Saidába...

7.

Itt már jobban kellett vigyázni. Kisebb város, közel a Szaharához, kevés az európai, és légió, légió, mindenütt légió... Már két napja utaztunk a rossz szagú, forró fülkében, egy ismeretlen helyre, valami lehetetlen dolgot csinálni. Csenevész szemmel láthatólag nagyon szenvedett, de minden erejét összeszedte, hogy ne essen le végképp a lábáról. Váratlanul kicsapódott az ajtó, és valaki magas orrhangon szitkozódott visszafelé, hogy amennyiben Igliben sem lenne külön kocsi, úgy az összes hanyag és lehetetlen állomásfőnököt nyugdíjaztatja. Azután megjelent a fülkében egy magas, vállas, gögös arcú kapitány, azután a tisztiszolga, nyomban mögötte egy káplár, utánuk az arab hordár kofferral és egy katonaládával. A katonaláda nyilván a kápláré volt.

A kapitány káromkodásaiból kivehettük, hogy valami inspiciáló úton van, és nemcsak a külön kocsit kellett nélkülöznie már Saidáig is, hanem, az állomásfőnök szerencsétlenségére, rövid kis vonatunkhoz, amely nem vásárra indult az utazási szezon végén, másodosztályú kocsit nem is kapcsoltak. Ez a kapitány, akinek már az arcszínén is látszott, hogy életében először látja Afrikát, szörnyen haragudott. Az ilyen alakok azok, akiknél ezerszer többet konyít a gyarmati tudományokhoz egy hat hónapos baka, az őrmesterről nem is szólva, mert azok mindegyike túlszárnyalja őkegyelmességét, a hadügyi államtitkárt is a gyarmati katonai szakkérdésekben. A hadügyminiszter érthetetlen szokásai közé tartozott, hogy időnként egy ilyen kapitányt vagy őrnagyot nekiszalajt az ártatlan afrikai garnizonoknak, ahol ezek a kedves francia világfiak, akik rendkívül méltóságteljesek és szigorúak, egyik bakot lövik a másik után. Káplárok, sőt ezredesek átka kíséri őket útjukon, amelyről hosszú jelentéseket írnak, majd maláriásan hazatérnek, és rablőhistóriákat adnak elő az igazán kitűnően elgondolt és keresztülvitt afrikai militarizmusról.

Ez a fehér arcú és gögös katona egyik típusa volt a fenti hadügyi informátoroknak. A kék huszárok előkelő uniformisát hordta, nyílt megvetéssel mért végig bennünket, és kísért a folyosóra. Ott kigombolta a zubbonyát, amit például egy igazi gyarmati katonatiszt a lakásán kívül sohasem tesz. Szemmel láthatólag szédelgett a hőségtől, és a tisztiszolgája egyre-másra töltötte termoszából az italt. Látszott, hogy utál közénk ülni, és a nyaka még fehérebb volt, mint az arca. Mindezeket mi szemmel elmondtuk egymásnak, sőt a káplár is részt vett a pillantásainkban. Régi, zupás légionistának látszott.

Hajnalban elértük a Szaharát. Egyhangú homoksivatagokon döcögött át a vonat. A végtelenbe nyúló dűnék finom hullámvonalait csak néha szakította meg kopár, cserjés táj és az egyhangú alfafűsikság. A hőség percről percre nőtt. A kocsi belsejében talán hatvan fok is lehetett... Csenevész gyors, apró lihegéssel vett lélegzetet, az arca fényes lett és sárga.

Délfelé a kocsi falai olyan forróak voltak, hogy szinte égették a kezét, és a tiszt már az ingét is kigombolta. Nagyon szenvedtünk, de belénk verték, hogy a szenvedést hosszan, türelmesen és egyhangúan kell tudni elviselni. Aztán Csenevész egyszer csak előrehanyatlott, és egy artikulátlan hörgéssel ájultan terült el. A tiszt meg sem mozdult. A káplár azonban nem törődött avval, hogy ez tetszik-e a tisztnek vagy sem, töltött egy kis hideg teát a termoszból, amit a kapitány egy lusta oldalpillantással vett tudomásul. Kigomboltuk Csenevész kabátját...

Aztán gyorsan újra begomboltuk...

Csenevész nő volt.

Bután néztünk egymásra. Milyen ostobák voltunk, hogy nem jöttünk rá! Rézfejú elkáromkodta magát. Bobi, aki talán még egy földrengéstől sem veszítette volna el a nyugalmát, csendesén így szólt:

- Fiaim, hozzánk képest a legbárgyúbb sivatagi teve egy lángész!

- Nem történt semmi, nem tudunk semmit! - adta ki az utasítást Rézfejű. Valami megdöbbenés, megindultság és ijedelem vett rajtunk erőt. Itt robogtunk a föld leghalásosabb és legsivárabb foltján keresztül egy gyenge, beteg, szerencsétlen kislánnyal, akiről e pillanatban már tudtuk, hogy nagyobb hős sok kiszolgált és medáliákkal ékes hadastyánnál. Akiről most már sejtettük, hogy nem a szeretet, hanem a szerelem hajtotta ide, ebbe a halálos kalandba. Mert amit ő tett, azt csak nő teszi és csak a párjáért... És az is milyen nő! Milyen csodálatos, milyen szent és milyen szerelmes! Felelősségünk súlya egyszerre elviselhetetlen teherré fokozódott, de elhatározásunk, hogy kiszabadítjuk azt az ismeretlen katonát a Szahara poklából, ha kell, bármi áron is, ugyanilyen mértékben növekedett. A tiszt és a káplár mit sem vett észre. Csenevész lassan magához tért és egy ösztönös mozdulattal a kabátjához markolt, aztán megnyugodva érezte, hogy minden úgy van begombolva, ahogy volt. Kint végtelen, vakító, sárga hullámokban rohant a sivatag, és ettől a látványtól egy undorodó grimasszal újból elájult. Az ájulás mély, hörgő alvásba ment át. Elhatároztuk, hogy mi nem iszunk többet Colombig. Vizünk egy részével lemostuk az arcát, másik részével időnkint megittattuk...

Fél hétkor minden átmenet nélkül este lett, és a hőmérő úgy lesüllyedt, hogy a nagy forróság után januári hidegnek illett be a hirtelen, durva hőmérsékletváltozás. Csenevész magához tért, és hisztérikus rázkódást kapott a hidegtől. Három kabátot tettünk rá, a kézfejét és a lábát dörzsöltük, amíg megnyugodott. Éjfél felé a hideg annyira fokozódott, hogy a tiszt becsavarta a nyakát egy sálba, majd felvette a köpenyét. A káplár alva aludt a sarokban. Mi szinte megkékültünk, ahogy ingujjban voltunk kénytelenek utazni, míg Csenevész a három kabát alatt végre elaludt.

A vonat váratlanul lassított. A hideg dacára leeresztettem az ablakot, és kinéztem. Hatalmas máglya égett a síneken, messzire bevilágított a sivatagba, szuronyos fegyverek csillognak mindenfelé, és maris golyók füttyülnek el a kíváncsi utasok feje körül. Visszarántom az ablakot. Nem arabok voltak, tisztán láttam a vékony francia szuronyokat. A vonat állt.

- En masse... - mondtam Rézfejűnek, aki bólintott, és nyugodtan odaszólt Csenevésznek:

- Akármilyen történik, ülj nyugodtan a helyeden.

A tiszt végre kitüntetett minket megszólításával:

- Mi történik kint?

- Nézze meg! - mondtam egyszerűen, és leültem.

A tiszt nem tudott válaszolni, mert lövöldözés és kiabálás hallatszott kintről. Előhúzta a revolverét, és kinyitotta az ajtót. Kint kiabálás: „Mindenki maradjon a helyén, aki megmozdul, golyót kap!” Vagonajtók csapódnak, a tiszt keményen kiszól a lépcsőn: „Halt! Qui est la?” Hang felel egy megvillanó szurony mögül: „Szökött légionisták vagyunk, üljön szépen le, kapitány úr...” A folyosó felől most egy másik marcona légionista nyomul be. A kapitány fejbe lövi a lépcsőn álló szökött légionistát. A szurony egy kiáltással lehanyatlik. A fülkénkben álló katona útját elállja a káplár. Lövés! Csenevész sikolt, a káplár lerogy, a tiszt átszúrt mellel bukik be a fülkébe, és jól látni, amint egy golyó éppen belecsap az arcába, és vérpatak önti el az orra mellett. Több légionista átlép rajtuk, majd a folyosón indulnak el minden irányban...

Egyedül maradunk a két mozdulatlan testtel: a kapitány és a káplár. Csenevész régen elájult, vagy az is lehet, hogy én ütöttem le, mikor fel akart ugrani.

Az egész másodpercek alatt zajlott le, és minket, akik nyugodtan ültünk, nem bántottak. Mint utóbb kiderült, senkit sem bántottak, csak a kapitányt és a káplárt, akik harcba keveredtek velük. Rézfejű a kapitányt vizsgálta, én a káplárt. De minden hiába, halottak.

Az „en masse” a légióból való megszökés modern intézménye. Tízen, tizenöten összeállnak, nekivágnak a sivatagnak vagy az Atlasz-hegységnek, ahol az arabok tíz-tizenöt puskáért cserébe - mert a Lebel-puska hatalmas értéket jelent kabilnak, arabnak, tuaregnek - átsegítik a légionistát spanyol, vagy angol tartományba. Minden elcsendesedett, és a vonat megy. Bobi cigarettát sodor, és megnyalazza a papírt. Az ajtóból egyszerre négy szurony mered ránk. Bobi éppen befejezi a sodrást, és mintha kapóra jönnének a lázadók, odaszól egy hatalmas legénynek, aki nyilván a vezér:

- Nincs egy szál gyufátok?

Az imponálni kívánó legény ettől zavarba jön. Aztán összeszedi magát, és ránk kiabál:

- Kik vagytok?!

Bobí úgy érezte, hogy ő hivatott a válaszadásra, tehát készséggel bemutatott mindannyiunkat:

- Részemről a stockholmi opera balettmestere vagyok. Ez itt barátom, Rézfejű, egy jó nevű kanadai ügyvéd, nem egészen normális. Ez a másik itt Füttyös, hegedűtanár. Az a sovány, sápadt fiú pedig egy mormon hittérítő, aki meg akarja keresztelni a tuaregeket a quecker vallásra, és aztán Amerika költségén átszállítja mindet a Nagy Sós Tó vidékére.

A marcona légionista még jobban megzavarodott, de társainak tetszett a válasz, mert valamennyien nevettek.

Később dohányoztunk, és nagyon kedélyesen elbeszélgettünk. Ha jól emlékszem, Rézfejű valami csekélységért pofonokat is ígért nekik. Csenevésznek eleinte zöld volt a szája, és egész testében remegett, de később ő is megnyugodott valamennyire. A katonák egy Colomb melletti helyőrségből dezertáltak. Harmincan vannak. El Mungur előtt akarnak leszállni a vonatról, ahol Izmin sejk vár rájuk. Izmin sejkkal megállapodtak, hogy harminc puskáért angol tengerpartra segíti őket. Izmin sejkben meg lehet bízni, mert nem az első eset, hogy légionistákat „en masse” hazasegít.

Hajnalig utaztak velünk. A nap már piros és aransárga reflexekkel derengett a keleti látóhatár peremén, mikor a mozdony megállt. Fegyvercsörgés, ajtócsapkodások, és a légionisták kis csapata nekivágott a sivatagnak. Gyönyörű látvány volt. A szürkületben talán száz méternyire a vonattól egy mozdulatlan karaván. Térdelő tevék mellett, mint heverő rongyok, egy csomó fehér burnusz a homokban: Izmin sejk kis karavánja. És minden burnusz mellett egy rövid, sötét csík; lövésre kész, célba emelt puskacsövek. Izmin minden eshetőségre elkészült. Az egész olyan volt, mint egy álomkép. A következő percben a vonat rémült sebességgel repült tovább a sivatagban Igli irányába...

A Szahara törvényeinek értelmében a halottak ivóvizét, illetve a hatalmas termoszt nyomban birtokunkba vettük, és először megittattuk a réműlettől félhalott Csenevészt. Kikutattuk a halottakat. Vagy nyolcezer frank készpénzt találtunk a tisztnél, ezt természetesen eltettük. Azután tanácskoztunk. Eddig fogalmunk sem volt róla, hogy mit kezdünk Igliben, ahonnan el kell indulni egy távoli garnizonba, hogy kiragadjunk egy embert a törvény és a fegyveres hatalom kezéből. Csenevész aludt, Rézfejű halkán és hosszasan magyarázott, mi bólogattunk... Később egy kanyarodónál, ahol a mögöttünk lévő kocsisort eltakarták a homokpadok, két hiányosan öltözött holttestet dobtunk ki a hajnali homályban. Távolból sötét pontok tűntek fel...

Sakálok.

8.

Igli!

Az állomáson nagy riadalom támadt. Mindenki egyszerre beszélt, az utórémület izgalmaiban mesélték a lövöldözést és támadást. Az állomásfőnök azonnal sürgönyöztetett, a csendőrök kezdtek jegyzőkönyvezni, és végigkutatták a vonatot. Két házaló elindult a város felé, az egyiket támogatni kellett, úgy látszik, a hosszú út a melegben megártott neki. Egy kapitány és egy káplár gyorsan besietett az állomásfőnök szobájába. A kapitány fehér kesztyűben, extra, ünnepi uniformisban volt, és lovaglópalcájával csapkodott. Ordította az állomásfőnökkel, hogy jelentést fog tenni az egész disznóságról. Aztán kemény léptekkel, a káplárral együtt elvonultak, hogy lakás után nézzenek ebben az undorító fészekben!

Az utcán már határozottan kértem Rézfejűt, hogy hagyja abba az ordítást. Borzasztóan tetszett neki, hogy ő a kapitány. Mellesleg az volt a szerencsénk, hogy úgy a kapitány, mint a káplár úgynevezett extra uniformist is hoztak magukkal, mert a rajtuk lévő ruhát végig bemocskolta a sok elfolyt vér. Így elég különösen festettünk barátommal a tisztikaszinók és nagyobb városok környezetének szánt ünnepi katonaruhákban. Rajtam kissé lötyögött a káplár öltözéke, Rézfejű herkulesi termetén viszont szinte recsegett feszülésében a hatalmas kapitány zubbonya. Nem bírtam lebeszélni róla, hogy magához vegye a poggyászból néhai kapitányunk lovaglópalcáját, sőt fehér cérnakesztyűjét is. Pedig a gutaütésig meleg volt ebben a szaharai „városban”, amely természetesen csak egy oázis volt, állomással, sikátorokkal, mecsettel, no meg egy vörös nyerstéglából épült laktanyájával a félelmetes goumière-eknek, ahogy az arab csendőröket nevezték. Igli egyetlen hotelje a lejtős sikátor végén állott, és kapuja felett egy fiákerlámpa szolgáltatta a világosságot. A lámpán még rajta volt hajdani rendszáma. Bűzös, lármás ivón át jutottunk a hotelbe, ahová Bobi és Csenevész már előbb megérkezett. A dohos kis szobákat néhány nyikorgó, kimustrált bútorral rendezték be. A szakadt moszkító-hálókön nyugodtan szálldostak ki és be Afrika máig is rendszerezetlen szúnyogfajtái, és ahogy felhajtottuk az ágytakarót, számos pondró igyekezett menedéket találni a piszkos lepedő ránca között.

Mélységes undorral vettük birtokba lakrészeinket. Azután bementünk útitársainkhoz. Csenevészen meglátszott, hogy utolsó erőit is elhasználta. Nem is sejtette, hogy tudjuk a titkát, és szokott hősiességével igyekezett mosolyogni.

- Kedves gyermekeim! - kezdte Rézfejű. - A játék most igazira fordult. Ugyanis, ahogy mi most Füttyössel itt állunk egy vezérkari tiszt és ordonáncának uniformisában, tökéletesen kimerítjük a haditerületen elkövetett kémkedés ismertetőit. Most már arról van szó, hogy vagy sikerül kiszabadítani azt a frátert valami újsütetű köpenicki heccel, vagy felkötnek bennünket Oranban. Tehát menjetek gyermekeim a fészkes fenébe! Vagy ami még rosszabb: Marakeschbe, ahol is várakoztatok ránk! A továbbiakban aztán két eset lehet: vagy megérkezünk avval a nyavalyás Bremont-nal Marakeschbe, vagy nem. Ha nem érkezünk meg, azt onnan fogjátok majdnem biztosan tudni, hogy hosszabb ideig hiába vártok ránk. Az egyetlen lehetséges út ugyanis a szabadulás felé Saramrából az Atlaszon át Marakeschbe vezet. Onnan talán eljutunk a tengerhez. Ez is nagyon nehéz, sőt kissé lehetetlennek tűnik első pillanatra, de ha az ember jobban átgondolja, akkor viszont egyenesen kizárt. Tehát ne is gondoljuk jobban át! Ennyi embernek teljesen lehetetlen feltűnés nélkül közlekedni ezen a vad vidéken. Ergo kiadtam a marsrutát, és ti ketten Bobival holnap indultok vonattal vissza Gervville-ig. Ott átszálltok Marakesch felé, és a Hotel Du Negriében vártok minket.

Csenevész szokatlan energiával kezdett ellenkezni, de Rézfejű a kék huszárok festői uniformisának hatása alatt különösen kérlelhetetlen volt:

- Itt két eset lehetséges - kezdte a szavajárását -, és mind a két eset az, hogy szó nélkül elindultok Gerville-be. Ha nem tetszik, akkor mehetsz tovább egyedül, és mi hárman itt hagyunk.

Csenevésznek végre is engednie kellett. Különben is, bizonyára megtörte már annyira Afrika, hogy feladja a küzdelmet. Rézfejű kitűnő lélektani érzéssel dolgozott, amikor nem árulta el Csenevésznek, hogy tudjuk a titkát, és azért távolítjuk el sürgősen, mert csak egy gyenge nő. Dehogyan jelent terhet itt az útitárs! Mennél többen vagyunk, annál nagyobb a lehetőség arra, hogy keresztülvágjuk magunkat. És megint csak lovagok voltunk, midőn velünk egyenértékű bajtársunkat, a higgadt, elszánt és ügyes Bobit nélkülöztük, hogy Csenevésznek kísérője és gyámolítója legyen. Morgott is a fiú, de Rézfejű mindent elsöprő terrorja őt is meggyőzte.

Ezután visszatértünk a szobánkba és megbeszéltük a tervet. A kapitány poggyásza valóságos kincseskamra volt, amely nélkül elképzelhetetlen lett volna a vállalkozásunk. Eltekintve attól a régimódi, de kitűnő 10.75-ös Mauzertől, amely az Atlaszban sűrűn előforduló leopárdokkal szemben sokkal többet ér a nagy távolságra hordó, de inkább csatára, mint vadászatra alkalmas Lebel-puskánál, nagy csomó kitűnő térképet találtunk. Ezenkívül orvosságok, egy üveg valódi Black and White whisky, két Browning, iránytű és hasonló, általunk sohasem élvezett és mindig irigyelt trópusi holmik voltak ott. Sejtettük, hogy életünk legnagyobb és legveszélyesebb kalandja következik. De azért amint lehajtottuk a fejünket, már azon nyomban aludtunk is a felelőtlen emberek veszéllyel, étellel, tegnappal és holnappal nem törődő lelki közönyének egészséges nyugalmaiban.

9.

Rézfejű hajnali négy órakor felkeltett.

- Mozogj, te ló! Nem szeretném, ha búcsúzkodásra kerülne sor.

Szavamra, ez a Rézfejű zseni volt. Elsősorban minek kompromittáljuk kötélre megérett társaságunkkal Bobit és Csenevész, másodsorban mi a fenét rázogassuk egymás kezét és mondjunk érzelmes hülyeségeket, mikor minden perc drága? Az ilyesmi sokkal megfelelőbb szertartás Kovácsné és férje között, ha valamelyikük egyedül utazik nyaralni.

A derengő nap első, hűvös pásztái az utcán találtak bennünket. Karavánt kellett szervezni. A városcsónakban francia hűbérben élő, úgynevezett partizánok laktak. Indolensek, pimaszok és tolvajok mind. Egy sárga burnuszos szállítóval, aki a datolyakereskedők forgalmát bonyolította le, nagy nehezen megalkudtunk. A megalkuvás abból állt, hogy tevénként száznegyven frankot kért Beni Abbasig, és mi addig pofoztuk, amíg azt mondta, hogy jó, legyen hetven. Ezután vidám beszélgetéssel megittunk egy pár pohár pinárd nevezetű rossz burgundi vörösbort, amivel a franciák hihetetlen mennyiségben árasztják el Afrikát.

Hozzáálltunk a felnyergeléshez, rendeztünk egy próbatáborozást, és a harmat még fel sem száradt, mikor hét tevéből álló fegyveres karavánunk nekivágott a sivatagnak.

Kísérőink görcsös bunkókra emlékeztető Snider-puskákkal voltak ellátva. Érdekes, hogy ezek a partizánok francia szolgálatban még Riffle és Remington-puskákat is produkálnak, ha viszont fellázadnak, Isten tudja, honnan, remek Winchester és Manlicher gyártmányokkal rendelkeznek tucatszámra. Érdemes lenne ennek végére járni. Lehetséges, hogy diplomáciai bonyodalmakra vezetne.

Rézfejű poroszkált a karaván előtt, én a végén, mert nem árt, ha az ember a védelmére szerződöttet arabokra a nyergén keresztbe nyugvó fegyverével vigyáz. Rézfejű málhájába tette az elegáns kék huszárkabátot, amelyet bizonyára ronggyá izzadt volna. Most már jó mélyen bent jártunk a Szaharában, és nem tudtuk, mi lenne kellemetlenebb: gyarmati katonákkal, vagy lázadó gummal találkozni. Délelőtt tizenegy óra felé hatvanöt fok volt, s még száztíz kilométer, két napi út választott el Beni Abbasig. Saját verejtékünkben fürödve, szédelegve és káprázva ültünk a magas nyeregben. Hogy mit jelent ilyen állapotban a himbáló tevén menni, amelyik egy oldalon lévő két lábával lép egyszerre, és valószínűleg azért nevezik a sivatag hajójának, mert állandóan tengeri betegséget okoz? Ezt nem tudja elképzelni senki, nem tudja leírni író! A káprázó szemek alatt vonul hullámosan a bántóan csillogó, selymes vonalú por. Ha felnéz az ember szédültében, akkor szembekerül az izzón vakító nappal. A gyomor valahol a gége környékén hánykolódik, a fej a tevéjárás ütemében bólogat, és rövid idő múlva viszket a nyak, hát és comb a por és a tevé testéről kivándorolt különböző élősdiek miatt.

Délután néhány fehér oszlopot pillantottunk meg. Újjonc Afrika-járók ledőlt városok romjának néznék, pedig ezek a hosszú, fehér hengerek sivatagi kutak. Ilyenkor nincs oázis körülöttük. Nyár van. Kiszáradt cserjék, szegényes alfafű és a föld alól kirothadt gyökerek tömege. Pihenő!

A tevék vágyakozva bögnek a bőrvedrek körül. Felállítunk egy kis sátor, és félholtan elnyúlunk alatta. Az arabok hangos gajdolással főzik a kuszkuszt. Rézfejű előveszi a szájharmonikáját, és eljátssza a „Miattad bánatos az én szívem” refrénű dalt...

10.

Hajnalban tovább himbálóztunk a sivatagon át. Lassan megtelt a levegő szállongó porral, és csontig hasogató fájások nyilalltak az agyunkba: sirokkóba kerültünk. A tevék hörögtek és kirúgtak. A csökönös dög, amelyen én ültem, úgy harapta össze a zablát, hogy percekig vertem revolvercsővel a fejét, mire hosszas körbetáncolás után kinyitott a száját. Szemünket vakulásig csípte a por, fogunk alatt ropogott, a torkunkat karcolta, fuldokolva köhögünk. A sirokkó csak erősödött, az ég hamuszínűnek tetszett, és a nap, mint egy halom hamvadó rőzse, sötétvörösen izzott. Vakon, félájultan, a vezérteve ösztönére bízva magunkat, haladtunk. Versenyt köhögünk és hörögünk a tevékkel az egyre sűrűbben szállongó porban. Csupa hamuszürke lovas, gyulladt szemekkel.

Négy órára ténferegünk el Beni-Abbesig. Itt egy légyfelhő ereszkedett ránk, és csak aki már járt Afrikában, az tudja, milyen szörnyű veszélyt jelentenek ott a legyek. Vannak oázisok, ahonnan házaikat, datolyapálmáikat otthagya örökre elmenekült a lakosság a legyek elől. Marokszámra szedtük le az arcunkról őket, terpentinnel dörzsöltük magunkat, míg nagy nehezen újra láttunk és hallottunk. Egy csomó putri között megtaláltuk a csapszéket, amely előtt legnagyobb csodálkozásunkra egy régi, agyonhasznált Citroen állott. Rézfejű megtorpant, aztán felvette uniformisát. A Citroen tulajdonosait e pillanatban már nagyon sajnáltam. Betértünk az alacsony ivóba. Kifizettük a karaván vezetőjét, és Rézfejű azonnal elővette a tulajdonost, egy alacsony, ősz szakállú arabot, aki szólni is alig tudott az ijedségtől, mikor a „rumi” tisztet meglátta.

- Fehér embereket keresek! - és rövid gondolkozás után hozzátette: - Két ferencsit, akik tiltott kereskedést üznek. - Ferencsinek hívják erre fele az európaiakat.

- Uram! Két ferencsi van nálam... De én nem tudok róluk semmit! - Rézfejű karba font kézzel lépett eléje.

- Nem tudsz? - kérdezte vészjóslóan. - Ha igazat mondsz, nem lesz bántódásod, ha hazudsz, Oranba viszlek a Falot elé!

Az orani Falot a haditörvényszék, amely statáriálisan ítélkezik bizonyos büntettekben, amit az ügyesen „haditerületnek” nyilvánított Szaharában követnek el. Rézfejű találomra ment, hogy hátha görbe utakon járnak az autó tulajdonosai.

- Uram - vallott a rémült tulajdonos -, én whiskyt szoktam tőlük venni és pinárdot, de most tartsd meg a szavadat, és ne bánts!

Az alkohollal való kereskedés Afrika területén tilos. De lelketlen emberek hitvány pancsokkal mégis mérgezik, egyre mérgezik a partizán életben züllésnek induló arabokat. Rézfejű azt is megtudta, hogy az autó utasai nemegyszer hölgyeket visznek magukkal, akiket azonban visszafelé már nem hoznak. Szóval ezek az arabokkal barátságban élő európai típusából valók, akik alkoholt csempésznek, lánykereskedést folytatnak, és mellelleg kémkednek is, hogy bántatlanul járhassanak a tuaregek között.

- Goumièreket! - süvöltötte Rézfejű, aztán berúgta az ivóba nyíló ajtót, amely az egyetlen gerendás szobából álló hotelbe vezetett. - Hé! Uraim! Szabad egy pár szóra?

Két holtfáradt, álmos ember kezdett mocoogni, és Rézfejű stentorian vezényelt nekem:

- Szuronyt fel! Súlyba!

Feltűztem a vékony „eguille-t”, és támadóan megálltam. Egy kis köpcös és egy hatalmas gorillaszerű ember jelent meg sátorponyvából készült bricseszben.

- Önöket letartóztatom! Papírjaikat és fegyvereiket kérem!

Végignézték rajtunk.

- Hohó! Mi angol állampolgárok vagyunk! Hol az elfogatóparancs! Különben is, ön katona, és nincs joga polgári személyeket letartóztatni!

- Vállalom a felelősséget! - mondta Rézfejű. - De most már gyerünk!

A hatalmas ember elszánt fickó lehetett, mert kiteszította Rézfejűt, és be akarta csapni az ajtót, ami után kétes kimenetelű revolverharc keletkezett volna. De Rézfejű kirántotta őt a karjánál fogva, és a következő pillanatban úgy csaptam arcul, hogy elborította a vér. Rézfejű hatalmas rúgásától az asztalnak repült, amelyet felborítva elzuhant. A másik a hátsó zsebéhez kapott, de ezt egyszerre ütöttük meg, én puskaaggal a gyomrára, Rézfejű ököllel az álla alá, hogy csak egyet reccsent valamije, és anélkül, hogy egy szóval is részt vett volna az ügyben, már elterült. Golyó süvöltött a fejünk mellett, és egy kilyukasztott alkoholkanna szépen folydogálni kezdett. A tántorogva lábra álló óriás lőtt, és talán agyon is lőtt volna bennünket, ha teljes létszámban rá nem veti magát az oázis időközben elősiető helyőrsége, három goumière. Ezek az arab csendőrök köztudottan nem finom emberek, különösen, ha európaikat verhetnek bántatlanul. A hatalmas angol másodpercek alatt hozzávetőleg két-háromszáz pofont kapott. A továbbiakban bizonyára jókedvűen táncoltak volna rajta az arabok, ha közbe nem lépünk. Mikor az angolt felszedtük, alig lehetett ráismerni.

- Ez se fog egy ideig hölgyeket exportálni - motyogta felém Rézfejű. Azután a goumièrekhez fordult:

- A két angolt nem szabad agyonütni, különben Falot elé kerültek. Jól megkötözve elszállítjátok őket Saidába.

Tudta jól, hogy a két angol háromszor is kereket old addig a bennszülött csendőröktől. Mi pedig egy óra múlva kellő üzemanyaggal felszerelve megindultunk a zötykölő kis Citroennel a sivatagon át wadi Saukra felé, amelynek túlsó oldalán van a Fort Saramra nevű előretolt helyőrség.

11.

Most következett utunk fizikailag legkönnyebb, de kockázatokban legveszélyesebb része. A legforróbb nyár perzselt mindent, ez a Szahara legrosszabb időszaka. A végletekig kiszikkadt föld félméteres repedésekkel volt borítva, a wadi Saukra alfafű csomói szalmává égtek. Déli kettőkor keltünk át rajta az autónkkal. A leánykereskedők látcsövén át feltűnt előttünk Saramra, egy emelkedés oldalában zöldellő oázis, amely felett hófehér bástyával trónolt a citadellaszerű garnizon. Irtózatos, levegőtlen hőség forralta a mozdulatlan levegőt. Az erőd tetejére épített megfigyelőhely posztja már észrevehette, hogy érkezünk. Valaki, csakis őrmester lehetett, távcsövön át nézett, aztán egyszerre felharsant a riadó kürtjele:

„Aux armes!”

A trombita szakadatlanul recseg, a kapu kitarul, és méltóságteljesen begördülünk az udvarra. Az udvaron fegyverben állt a helyőrség. Az őrmester tisztelgett:

- Létszám egy peloton légionista a második századból, kilenc salle de police, hét beteg. A kapitány és a hadnagy egy heti szabadságra utaztak, és sergeant Turnier vette át a helyőrség parancsnokságát, present, mon commandant!

A szaharai nyárban, ha békésen telik, megszokott dolog, hogy istenverte kis helyőrségekben a főtisztek sokszor hetekre magára hagyják az őrmestert. Hiszen ha ott vannak, tulajdonképpen akkor is az őrmester csinál mindent.

Rézfejű remekül tudta az egész leckét. Kezet fogott az őrmesterrel, ellépett a legénység előtt, az egyiknél megállt, és megszámolta kamásniján a gombokat. Aztán pihenjt vezényelt, majd megszólalt:

- Az újságok megint botrányos dolgokat szellőztettek az őrmesterek kegyetlenségeiről. Állítólag ezeken a távoli pontokon még mai is rettenetes disznóságok, kikötések, siló, crapaudine és hasonló büntetések fordulnak elő. Ha ilyesmit megtudunk, akkor jaj a fejeteknek!

Az őrmester meghökkenéséről láttam, hogy Réznek sikerült elevenére tapintani. Régi divat volt a légióban, hogy öt-hat évenként, mindenféle európai újságközlemények hatása alatt néhány őrmestert odadobtak a közvéleménynek áldozatul. Egy-két lefokozás vagy néhány év travaux, azután ment minden tovább ugyanúgy, és maradt a régiben. Rézfejű folytatta:

- Elsősorban azonban keresünk egy kémet, aki a párizsi katonai fegyházából megszökött, és a légióba jelentkezett. Biztos tudomásunk van róla, hogy itt van, Saramra erődjében. A neve Jules Bremont!

- Jules Bremont itt van, mon commandant. Beteg.

- Ha beledöglik, akkor is visszük a kutyát. Úgy kötözze meg a káplár, hogy a csontjai ropogjanak! Oszolj! Sziesztához!

A legénység elkullogott, csak az őrség maradt ott. Valahova messzire mentek el az őrmesterrel, majd jó tíz perc múlva hozták Bremont-t. Irtózatosan nézett ki! Az udvarra nyíló ablakok telve voltak kíváncsi legényekkel. Bremont zöld volt, réműletesen sovány, halkán hörgött, és imbolyogva állt a lábán. Rézfejű megragadta a zubbonyát, amelyet nedves, zöld penész borított.

- Te vagy Bremont?! Jules Bremont vagy?! Felelj kutya, mert összetörlek!

- Oui... oui... mon... commandant...

- Káplár! Kötözze meg!

Hátára kötöttem a két karját olyan szívtelenül, hogy közben a tomporának feszítve a térdemet húztam teljes erőből a háromszoros zsinórt. Ezen az emberen még egy hóhérnak is megesett volna a szíve, és nekünk minden nyílt parancsnál jobb igazolás volt kegyetlen eljárásunk, amely nyilvánvalóvá tette, hogy két olyan ember áll itt, akiket több évtized tanított meg rá, hogy milyenek kell lenni Afrikában a katonai szigornak. Nagyon kellett vigyáznunk, száz szempár figyelő kereszttüzeiben, de itt senkiben sem támadhatott kétség. A mozdulatlanságig megkötözött ember a fal mellett leroskadt szépen, mint egy halom rongy. Rézfejű üvölténi kezdett: „Rángassa fel, káplár! A fülénél rángassa fel, és addig rúgja, míg vagy meghal, vagy egyenesen áll! Gardez vous! Gardez vous! Disznó! Vagy kettéhasítalak!”

És megtörtént a légió naponta ismétlődő emberi csodája, az erők végső határát messze túlszárnyaló fegyelem érthetetlen tüneménye: A jóformán teljesen élettelen roncs úgy állt ott fedetlen fővel hatvan fokos napsütésben, mint a cövek.

- Mi bajod, disznó? Az igazat mondd, kutya! Az igazat, te barom! És ne pislogj az őrmesterre, mert cafatokra veretlek!

Mintha végtelen távolról, az élet messzi, túlsó partjáról jönne, úgy suttogta halódó hangon:

- „Siló”...

Azután végérvényesen lezuhant a földre, és nekünk ott kellett hagynunk megkötözve, ájultán a napon, ami igazán próbára tette színészi képességeinket, mert meg vagyok győződve róla, hogy Rézfejű is szívből sajnálta a nyomorultat. Egy párat még rúgtunk beléje, hogy hátha felkel, azután Rézfejű az őrmesterhez lépett:

- Őrmester! Maga vérengző leopárdba oltott bárgyú teve! Hát itt még siló létezik? Hát maga az, aki aláassa a légió becsületét a külföld előtt? Na megálljon! Megállj te canaille! Majd én megtanítlak törvénytiszteletre! Ezért Colomb-Becharba kerülsz! Vezess a silóhoz! En avant! Mars!

A siló ősrégi arab gabonaraktár. Földbevált üreg, amelynek keskeny nyílás a bejárata, és a fenekéig egyre szélesedik. Szóval olyan, mint egy lefelé fordított tölcsér. Törvényen kívül helyezett büntetési mód, amely azonban ma is vidáman dívik. Ezekbe az üregekbe egy korsó vízzel és nyolcszáz gramm kenyérral belökik a vétkes légionistát, általában többedmagával. Az üreg valóságos tanyája kígyóknak, férgeknek, és az emberi test melege még nagyobb mértékben csalja őket oda a dermesztő, öt-hat fok hideg éjszakákon. Sokszor egy hétig is tart a büntetés. Hogy aztán ilyen üregekben milyen grandguignolok játszódtak le, hányan örültek már meg, hányan haldokoltak ordítózva a többiek között skorpiómarástól iszonyúra dagadt, feketedő karral, micsoda élethalál közelharcokban fojtották már meg egymást az utolsó csepp vízéért, azt emberi fantázia úgysem érheti fel! Tíz közül ritkán jön ki öt élve. Négy ember került elő az üregből. Egy már nem élt, kettő elvakultan a napvilágtól, hason csúszott a földön, a negyedik fütyörészett, vakarózott és enni kért. Átlag egy méter nyolcvan magasak voltak, súlyuk lehetett harmincnyolc-negyvenkét kiló. Szóval tisztára csontvázak...

- Őrmester! Nekem most magát Oranba kellene vinnem a Falothoz.

Az őrmester rimánkodott. Már gazdasági tisztnek számít. Tizenkét évet szolgált... Rézfejű töprengett, aztán megszólalt:

- Hát nem bánom, fussa körül ötvenszer az udvart! De serényen csinálja, nehogy meggondoljam magam! Három év travaux-ot takarít meg. - És beléptünk a kantinba.

A légió történetében sok gyászos és hősiesség nap van megemlítve, de ez a nap örökre belekerül a francia idegen légió annaleseibe, mint a legvidámabb, legderűsebb napja ennek a szomorú katonai alakulatnak. A helyzet ez volt: az őrmester összeszorított fogakkal, verejtéktől előntve rohant a merőlegesen tűző koradélutáni napsütésben, a hetven fok felé járó szaharai hőségben körül az udvaron. Az ablakokban vidám katonák nézték boldogan, fogadásokat kötöttek, és derűsen lobogtatták feléje zsebkendőiket. A nyelve kilógott, már kétszer felbukott. Rézfejű időnként megjelenve a kávéajtajában, odakiáltott neki:

- Hé! Ne aludjon, maga disznó! - Aztán visszament.

Egy érzelmes fiatalember virágot dobott le, és marcona vén bakák a boldogságtól sírva ölelgették egymást. Az őrmester futott... Az ötvenedik után betámolygott a kávéajtajba, és háttal állva, de hörögve, sípolva jelentkezett. Ruhája ázottan tapadt a testéhez. Rézfejű barátságosan, megelégedetten bólogtatott:

- Nagyon kedves volt. Most legyen szíves ugyanezt még egyszer. De ne aludjon, az istenit magának!

A katonák kórusban vidám dalokat énekeltek, és az őrmester csak futott. Már vérbeborult a szeme, elsötétedett előtte minden, de futott, mint az arénában agyonhajszolt bika. Rézfejű szomorú lemondással súgta nekem: „Sajnos, ezt nem üti meg a guta!”.

12.

Eddig szerencsejátékot játszottunk, és minden lapunk nyert. Bizakodva vágtunk neki a legnehezebbnek, a menekülés egyetlen lehetséges útjának: az Atlasz-hegységen keresztül Marakeschbe. Tudtuk, hogy órákon belül körözni fognak, és az apró oázisokon át, ahol minden új jövevény feltűnést kelt, lehetetlen átvágni magunkat.

A poggyászként lelketlenül feldobott, megkötözött Bremont ott volt mögöttünk a hátsó ülésen. Amint a homokpadok eltakarták az erődöt mögöttünk, ápolás alá vettük. Az elnyisszantott kötelekből élettelen test buggyant szét. Az arcát lemostuk tiszta alkohollal, majd megittattunk vele jó adagot a kapitány whiskyjéből. Ez egyelőre elég volt. Nem kis munka lesz átcipelni az Atlaszon, vélte Rézfejű. Estig futottunk az autóval, és messziről feltűnt Colomb Bechar. Itt van a légió hírhedt Compagnie-Discipline-je. A büntetőszázad pokoli erődítménye.

Meg kellett kockáztatnunk, hogy áthaladjunk Colomb Becharon. Erre „be kellett vágni”, ahogy a kártyások mondják. Ha tudnak már rólunk, akkor vége mindennek, ha nem, akkor holnap délre elértük az Atlaszt. Gondolkozni, félni nincs idő! Vagy-vagy! Itt már persze nem szerepelhettünk mint katonák. A wadi Saukra holt medre egyik helyen szakadékos kanyonná magasodott. Kiszálltunk az autóból, és nekiindítottuk. Az autó lezuhant. Civilbe öltöztünk, ugyanígy öltöztettük fel az ájult Bremont-t és jókora málhánkkal együtt cipeltük Colomb-Bechar felé. Estére elértünk az oázis szélén egy arab duárt. Koszos gyerekek és kutyák hada fogadott. Elmondtuk, hogy társunk napszúrást kapott, házalók vagyunk. Néhány bugylibicskát, tükröt és fésűt adtunk az arabnak, erre kiürített számunkra egy fészert. Nagy a gyanúm, hogy előzőleg kecskék lakhattak benne. Itt elkezdtek új társunkat masszírozni, lemostuk az egész testét, étert szagoltattunk vele, és whiskyvel itattuk. Nagy örömünkre kissé magához tért. Rézfejű röviden elmondta neki, hogy egy hölgy fogadott fel minket a megmentésére, és minden attól függ, hogy képes-e holnap elindulni velünk a saját lábán. Először szelíd mosollyal, halkán azt mondta: „...Edna...” Nyilván Csenevész női neve lehetett. Azután azt mondta, hogy mindent meg fog próbálni. Megetettünk vele egy marék datolyát, megivott egy pohár kecsketejet, és két pokrócba burkolózva mélyen elaludt. Szép holdas este volt, fehér fényben úsztak a pálmák, víg karattyolással zajlott az oázis, amely mellett egy dombon komoran, félelmesen és mozdulatlanul emelkedett a poklok pokla, a büntetőgarnizon. Egy mozdulatlan, szuronyos őrszem állt a fal tetején. Bizonyára ő is hazavágyott innen, mint én is annyiszor, ha posztoltam a félelmes, szomorú éjszakai nagy bled felett.

13.

Kora hajnalban indultunk. Bremont lábra állt, de imbolygott. Megkértük a házigazdánkat, hogy kíséren bennünket egy öszvérrel, kap óránként tizenhat frankot. Bremont-t öszvérre ültettük, és a vén arab kantáron vezette. Ahogy kiértünk Colomb Becharból, kavicsos talaj jelezte, hogy a hegységek felé megyünk. Minden árnyékos helyen hosszasan pihentünk. Bremont gyengén tiltakozott, de Rézfejű, ez a zseni, mert szavamra mondom, az volt, úgy vélekedett, hogy most nagyon sűrűn kell pihennünk, nagy előlegeket kell vennünk a pihenésből, hogy ereje legyen Bremontnak későbbi utunkhoz, amelyet előreláthatólag jóformán teljesen pihenés nélkül kell megtennünk, sarkunkban a halállal, a világ legrosszabb terepén keresztül.

Mire alkonyodott, már feltűntek távolról a hegység körvonalai. Hét órakor visszaküldtük az arabot, elosztottuk Rézfejűvel a málhát, és rendeztünk egy próbagyaloglást. Először tíz percet ugyanannyi pihenéssel, aztán negyedórát tíz perc pihenéssel. Bremont vonszolta magát, miközben Rézfejű katonásan biztatta:

- Szedje össze magát, az istenfáját! - Aztán próbáltunk futólépést, de ettől Bremont összeroskadt. Sátort vertünk, ápoltuk megint, whiskyt kapott, csontig soványodott testét alkohollal masszíroztuk és pokrócokba csavartuk. Azonnal mélyen elaludt, amit biztató jelnek vettünk. Mi ketten még cigarettáztunk, mikor a távoli horizontról egyszerre fénypászták kezdtek felvillanni az éjszakában. Felvillant, elmúlt, rövidebb-hosszabb időközökben. A szaharai táviró. Homorú lencsékkel sok mérföldön át ilyen fénysugarakat küldenek oázisról-oázisra a morzejelek alapján. Lehet, hogy már minket köröznék... És az éjszakában négy-öt helyen egyszerre villantak fel és szántottak végig hosszabb és rövidebb fénysugarak... Pont... Vonás... Pont...

Éjjel egy órakor egy fél liter forró, rumos feketét itattunk Bremont-tal, és négy fok hidegben elindultunk, hogy a nappali hőség kezdetéig elhagyjuk a sivatagot. Bremont már tudott menni. A hegy lábánál pihentünk. Kiselejteztük a poggyászt, és a fegyvereken kívül csak a legszükségesebbet tartottuk meg. Azután nekivágtunk az első emelkedésnek, és felváltva toltuk csipőjénél fogva az egyre összecukló Bremont-t. Elértük Marokkó leghosszabb útját, a Guiri utat, amely légionista rabok hullá hekatombáján át sóhajból, könnyből, vérből és őrületből épült, Colomb-Bechartól Marakeschig a nagy Atlaszon keresztül.

14.

Miután megmásztuk az első emelkedést, Rézfejű egy óra pihenőt vezényelt. Tulajdonképpen most beszéltünk először Bremont-nal, most tért először annyira magához, hogy egyáltalán gondolkozni tudjon. Eddig csak ment, azzal az életen túli motorikus járással, amellyel csak a légionista képes menni, aki hosszú hónapokig, kegyetlen durva emberek között gyakorolja ezt a halvajarást. Olyan valószínűtlen és hihetetlen volt előtte az egész, ahogy mélyen ülő, félig-meddig halálba boruló szemeit ránk emelte, és végighallgatta a történetünket. Sokáig hallgatott. Azután szakadozottan kezdett beszélni, mint akinek nehezebb esik a szó:

- Ednával... egy év előtt jöttünk össze... Nagyon szeretjük egymást... Edna hivatalnoknő volt... Dolgoztunk éjjel, nappal, hogy legyen valamink... Hogy megesküdhessünk... Úgy csaltak el Marseilles-be is... Azt ígérték, hogy ötezer frankot kapok... egy portrésorozatért... Az örökségről tényleg nem tudtam... Illetve csak azt tudtam, hogy nagybátyám Ausztráliában nagyon gazdag... És leittattak... Nem is tudom, hogy én sütöttem-e el a revolvért... És az az egész éjszaka... Szörnyű volt!... Afrika!... Ez az őrmester állandóan üldözött... Tudtam, hogy el akar pusztítani... Azért könnyelműség volt Ednától... Az a gyöngye kislány... Ebben a pokolban... Az a szent lány!... - könnyek jöttek a szeméből. - Milyen nyomorultak vagyunk most mind a ketten...

- De legalább nagyszerű kezekben vannak - mondta Rézfejű, és megveregette bátorítón a vállát. - Most igyon még whiskyt, és ne járjon annyit a szája, mert az kifárasztja.

Uraim - suttogta -, amit maguk, amit maguk értem tettek... Hogy ide eljöttek... Hogy mit kockáztattak...

- Mi már régen kockáztunk így. Próbáljon aludni egy kicsit. Addig Füttyössel megbeszéljük az útitervet.

Megállapítottuk, hogy ha állandóan megtartjuk az északnyugati irányt, Taurirt del Uarzasztba kell érnünk, ahol - ha délkeletre fordulunk - fel kell jutnunk a magas Atlasz lejtőjén az utolsó emberlakta pontig, Tiz'n Tizkáig. Innen már állandóan lefelé vezet az út Marakeschbe. Közben két helyőrség van, két fellegvár ebben a köves pokolban. Bu Malem és Bu Denib, amelyeknek a környékét óvatosan és messze kell kerülni. Egy kitűnően felszerelt ötven tagú karavánnak nehéz, veszélyes út. Mi itt állunk, két csavargó egy batyuval és egy beteggel.

Délután haladtunk tovább, egyelőre kényelmes serpentin úton, „tolatva”, ahogy betegünk fáradságos támogatását neveztük. Rendes hadimenetben voltunk. Először egyikünk felmászott valami magas fára, végiggukkerezte az utat, aztán előrement és bevárta a többieket. Kétnapi fáradságos és lassú út után elértük a Ziz folyót, és most már hozzáfogtunk a Dzsebel-Sagro megmászásához. Másnap reggel közeli hófödte csúcsokat pillantottunk meg. Bremont-t toltuk, vonszoltuk, rúgtuk, löktük, és feltűntek a Dzsebel-Sagro berbereinek várszerűen épített casbái. Kiaszott, valószínűtlenül hosszú hegyilakókat láttunk a messzelátón keresztül, sárga burnuszban, parázstűzhelyek körül melegedni. Aztán elhagytuk Dzsebel-Sagrot, és további másfél nap alatt kétezer méter magasságban jártunk, mintegy az őskorban, magányos, döbbenetesen óriási pusztá hegyláncok között, kristálytisztá, jéghideg levegőben, dideregve és kimerülten.

15.

Úgy haladtunk hárman, mint egy hadsereg. Egyikünk állandóan előrement, a másik állandóan elmaradt, de Bremont mindig a középén. Füttyjelekkel érintkeztünk. Összesen kétszer találkoztunk berberekkel, akik jellegzetes törpe pónijaikon szállítottak valamit. Mindig idejekorán vettük észre őket, és felkapaszkodhattunk a környező sziklák közé.

Dupla fehérneműkkel, magunkra csavart takarókkal védekeztünk a hideg ellen, amely éjszakára kemény téllé erősödött. Taurirt del Uarzaszt magasságában már mindenütt hó volt. Jobbra fent, nagyon távol egy kráter füstölgött. A bazalt- és lávakőhegyek felett trónolva még félelmesebbé, nyomasztóbbá tette ezt a halálosan fenséges panorámát, amely körülfogott bennünket. Rézfejű füttye hasított a levegőbe. Feltoltam Bremont-t, majd magam is utána kapaszkodtam vagy húsz-huszonöt méternyire az út menti sziklák között. Valamivel távolabb, velünk egyvonalban láttuk Rézt. Bevárt minket. Az út kanyarodója volt alattunk, és most a fordulónál végig láthattunk mindent. Tiz'n Tizka felett egy rövid libasornyi légionista jött az úton, velük két öszvér a gépfegyver-szerelvényekkel. És jobbra-balra a Marakesch felé lejtősödő út szikláin katonák táboroztak. Legalább két peloton katona volt, gépfegyverekkel, mozgókonyhával.

Te Úristen! Csak nem miértünk mindez?

A Marakesch felé vezető út mindenesetre el volt zárva. Jobbra és balra tűzhányók, mögöttünk a Szahara és előttünk két század katonaság.

Rézfejű meglátcsövezte a helyzetet, és gyors katonai intézkedéseket fogatosított.

- Még egy lehetőség van. Visszavonulunk Dzsebel-Sagróba, leereszkedünk a Ziz mentén Erfutba, és bemegyünk a Tafilalet oázisba.

A Tafilalet oázis ugyan a legveszélyesebb arab rablók országa volt, de még tőlük is többet remélhettünk, mint ha a katonák kezeibe kerülünk. Felmásztam a látcsővel egy sziklára, hogy mögöttünk is kikémleljem a terepet, azután gyorsan lejöttem. A tiszta, páratlan levegőben jól látszott Dzsebel-Sagro és környéke. Nyüzsögtek körülötte a szuronyok, és felfelé is kigyózott egy kis libasor gépfegyveres öszvérekkel. Úgy látszik, az egész gyarmati hadsereget mozgósították ellenünk.

A helyzet eléggé reménytelen volt. Legfeljebb két-három napig bujkálhatunk, azután meg kell adni magunkat.

Rézfejűnek máris új ötlete volt:

- Gyerekek, van egy fantasztikus tervem. Ha felkapaszkodunk vagy ezer métert ezen a vulkánon, megkerüljük a gerincét, és széles ívben lejövünk, akkor talán kijutunk valahol Tiz'n Tizka alatt a marakeschi országútra, az utat elzáró katonaság mögött. Ez ugyan rettenetes és kétségbeejtő út, de itt viszont a biztos halál vár ránk. Tehát indulunk. Óvatosan, és minden köre vigyázni! Előre Bremont, az istenfáját!

És megindultunk a sima, járhatatlan lávaköveken, hóbuckákon át a kráter lejtőjén.

Ha eredményre akartunk számítani, legalább nyolcszáz métert kellett felfelé és oldalt haladni, különben egyenesen a táborozó légionisták közé érünk. Ember valószínűleg még sohasem járt erre. Nem is lehetett erre járni. Ronggyá szakadozott rajtunk minden, és ahogy kiálló szikláról sziklára léptünk, olyan távoli, fantasztikus meredélyek tátongtak alattunk, amilyeneket csak lidercnyomásos álomban szokott látni az ember. Minden lépés a halált jelenthette. És most,

csodák csodája, mennél feljebb értünk, annál melegebb lett. Meleg volt kezünk alatt a föld is, éjjel nappal hallottuk a mormolást. Fölöttünk, mint gigászi, meztelen torz testek, zsíros fényű sziklák ágaskodtak felénk dülő helyzetben, és melegek voltak, mintha élnének... Másodnap hajnalban még legalább háromszáz méter volt előttünk. Selymes, forró simogatások érintették homlokunkat és kezünket: az örökké szállongó, forró hamupelyhek... Mindenünk vérzett, minden csontunk sajgott. Ruha és bőr ledörzsölve a testünkről. Mintha a távoli úrból szüremle ne hozzám, hallottam Rézfejű rekedt suttogását: „Ne aludjon, Bremont, az istenfáját!”

Forró volt alattunk a föld, körülöttünk a levegő. Huszonnégy órája ivóvíz nélkül haladtunk. Szájaink felhasadoztak, és mint ormótlan, nyers négerajkak tátongtak nyitva és lihegve... És csak feljebb, feljebb, kénhidrátos, ammóniákos bűzben, szállongó, forró hamu között, a gázoktól mérgezetten. Már hánytunk, repedezni éreztük a halántékunkat. Éjszakánként a kráter egy-egy villanásában látszott a félig megmászott csonka kúp ijesztő, gömbölyű torka a sötét ég alatt, amint egy-egy mázsányi követ hajított néha le, és percekig hallhattuk dübörgését. Tovább nem lehetett menni, mert a belégzett kénhidrogén halálos lett volna. A nyelvem, torkom feldagadt úgy, hogy már egy szót sem tudtam kinyögni... Irtózatosan fáj a szánk. Vagy sikerült, vagy nem! Északnyugat felé kezdtünk leereszkedni. Minden akaratunkra szükség volt, hogy ebben az állapotban ne hagyjuk fekvé az ájult Bremont-t, hanem cipeljük tovább. Három napja mentünk! Azután másfél napig ereszkedtünk le...

Végre leértünk egy kis füves tisztásra. A dús növényzetből ítélve valahol víznek kellett lennie. Fél óra alatt kis hegyi patakhoz értünk. Lehasaltunk és ittunk, ittunk, ki tudja meddig. Megitattuk Bremont-t is, majd lemostuk magunkat. Ha feljebb vagyunk még Tiz'n Tizkánál, és a katonai kordonon belül, akkor az egész pokoljárás hiábavaló volt. Fogalmunk sem volt, hogy merre járunk. Lefeküdtünk aludni.

A hajnali ködben nem láttunk semmit. Tizenegy órára eloszlott a köd, és ahogy lassan emelkedett fel, mint valami fátyolfüggöny a következő színpadi kép előtt, megláttuk fent, magasan a Tiz'n Tizka havas lejtőjét, füstölgő mozgókonyhával és gúlába rakott fegyverek körül táborozó katonasággal. Régen túlmentünk rajtuk! Közvetlenül alattunk végig szabadon kanyargott a szép, széles, aszfaltos marakeschi országút.

- Ilyenek akarnak kifogni rajtam! - mondta Rézfejű, és köpött egyet.

16.

Egyáltalán nem tartottuk valószínűnek, hogy Marakeschig még egy kordont vonjanak ezen a keskeny úton.

- A papuskák most ott fenn csücsülnek - mondta Rézfejű -, és sehogy sem lehetne megmagyarázni nekik, hogy a két tűz közé szorított madárcák elrepültek az orruk előtt ezen a keskeny ösvényen.

Egy napi úttal elértük a Marakesch körüli szőlőhegyeket, melyek most szüret után teljesen elhagyatottak voltak. Este ott láttuk magunk alatt a fényben úszó várost. Sok elhagyott csőszputri volt itt, tehát nem okozott gondot, hogy hol tanyázzunk. Elhatároztuk, hogy reggel bemegyek a városba, azután majd megbeszéljük a továbbiakat. Szerencsére az önborotva sokkal kisebb teher volt, semhogy eldobjuk, így megborotválkozhattam. Megvolt még a civil ruha, amelyben elindultunk Marseille-ből, úgyhogy teljesen rendbe hozhattam magamat Marakesch meglátogatására. Bremont újra jól érezte magát. Időközben mind a ketten megszerettük ezt a szelíd, finom embert. Ha megfogta néha a kezünket, szemében a hála könnyei csillogtak. Nem köszönt meg semmit. Tudta, hogy komikus lenne a történetek után azt mondani: köszönöm. Csak néha, ahogy ránk nézett, ahogy igyekezett a terhünkön könnyíteni, abban volt valami gyermekien őszinte és rajongó. Foglalkozására nézve rajzoló volt. Afrikában! Hát nem megható?

Marokkó, a nagy városok városa, a legtöbb karavánút célja az általános afrikai zshivajt és tolongást túlszárnyaló rekordot ért el. A Hotel du Negriébe persze nem mehettem. Ott cirkáltam körülötte, bízva a találkozásban. Közben kellemetlen meglepetéssel tapasztaltam, hogy minden második díszpálma oldalán ott függött a személyleírásunk, és hatalmas számokkal hirdették, hogy tízezer frank vérdíj üti a markát annak, aki élve vagy halva kézrekerít bennünket. Mondhatom, olyan érzésem volt, mint mikor valaki nagyon jóllakott vajjal, azután megivott rá egy üveg szirupot. Vettem egy újságot. A lap közepe táján, de elég nagy betűkkel ez állt: „Még mindig semmi hír a Szahara köpenicki kapitányáról és társairól.” Kisebb alcím: „A menekülők Dzsebel-Sagron át, a nagy Atlasz felé vették útjukat.” Legkisebb cím: „Kibújtak Bu Malemnél a katonaság gyűrűjéből.” A híradás heves szemrehányásokat tesz az afrikai hatóságoknak, hogy nem tudnak elfogni két csavargót, akik nevetségessé tették a gyarmatokat egész Európa előtt. Végül megemlíti, hogy Donald kapitányt, a saramrai erőd sétálgató parancsnokát a hadügyminiszter azonnal nyugdíjazta, Lermier hadnagyot áthelyezték Indokínába, és az őrmestertől megvontak egy rangfokozatot. Bevallom, hideg verejték ült ki a homlokomra. Egy egész földrész összefogott néhány csavargó ellen.

A szemközi bizstróból Csenevész és Bobi léptek ki. Na, ha ezek észrevesznek, akkor sajnos itt nagy feltűnés lesz. Idegesen szívtam a cigarettát. Bobi meglátott, aztán egy mellette álló öszvér nyakát kezdte veregetni, mintha nem érdekelném jobban a házfalnál. Mosolyogva mondott valamit Csenevésznek, visszamentek a bizstróba. Az önuralom, a hidegvér és a helyzet gyors áttekintésének mesterei műve volt ez Bobitól, amit betetőzött azzal, hogy eltávolította Csenevészt, aki talán felsikolt vagy elájul, és evvel esetleg mindnyájunk vesztét okozhatja. Bobi zsebre dugott kézzel kísért, és mikor a közelembé ért, észrevette, hogy nem ég a cigarettája, tehát tüzet kért. Csak ennyit súgtam:

- Gardian.

Aztán két irányban mentünk tovább. A város többszáz éves kapuján át kimentem Marakeschbe, az arab részbe, és a világ legnagyobb vásárterén, ahol a tevék és az emberek nyüzsgése számomra a legnagyobb biztonságot jelentette, beültem a Gardian nevű örmény vendéglőbe. Nemsokára jött Bobi, leült hozzám, és snapszot rendeltünk. Itt aztán megtudtam, hogy kalandunkat két hete az afrikai és a francia sajtó a címlapon tárgyalja. Hogy a kikötőkben valóságos vesztegzár van miattunk, hogy az egész francia rendőrség, csendőrség és katonaság bennünket üldöz. Az, hogy mit éreztek Bobi és Csenevész naponta újságolvasás közben, elképzelhető. Csenevész sokszor napokig beteg volt. Bobi szerint egész Marokkó dörgő éljent fog kiabálni, ha megmenekülünk, mert az őrmesterrel és a silóba zárt katonákkal történt esetünk is szóról-szóra napvilágra került, így Rózsa Sándor-i betyár-népszerűségnek örvendünk a gyarmaton. Úgyhogy Bobi biztosított, miszerint felakasztásunk esetén bizonyára nótát csinálnak rólunk Marokkóban. Még ez sem nyugtatott meg. Azzal már tisztában voltam, hogy a városba nem jöhetünk be. A mogadori kikötőbe jutás lehetősége is elesett. Barátom szerint minden embert, aki elhagyja a kikötőt, mikroszkóp alatt vizsgálják át, és ártatlan halászbárkákat cirkálókkal üldöznek naponta. Egyetlen halvány lehetőség volt: Rio el Oronál átlépni a határt, majd kelet-afrikai spanyol partról elhajózni. De hogyan?

Röviden elmondtam Bobinak a tervemet. Ő azonnal utazzon Csenevésszel Diaha spanyol kikötővárosba, El Oroba. Ott érdeklődjön olasz hajó iránt, mi pedig megpróbálunk valahol áttörni, és El Oroba menekülni.

- Nagyon nehéz lesz - mondta Bobi -, az országutakon egy légy sem mehet át igazolatlanul.

- Fiam, nincs más út! Nem öregedhetünk meg a sziklák között, mint gyökérevő remeték.

Azután elváltunk. Bobi még nyájasan utánam kiáltott:

- Ne félj, Füttyös, nóta lesz rólatok!

18.

Rézfejű körülbelül negyedóráig úgy ült ott törökülésben, mint egy hatalmas hindu bálvány. Még füstölt is. Az újságokat alig olvasta. A nagy emberek egykedvűségével fogadta hírlapi sikerét. Később Bremont-nal komolyan azt hittük, hogy megbolondult, mert hol a tőzsde-, hol a sportrovatot kezdte tanulmányozni, végül az utóbbinál megállapodott, majd rövid előadást tartott nekünk a kerékpársport szépségeiről.

- Nektek, fiaim, a műveltség, sajnos, tökéletesen megmérgezte és elrontotta az agyátokat. Ti bizonyára nem tudtok kerékpározni...

- Nem tudom ugyan, mennyiben tartozik ez ide, de én hosszú ideig voltam Párizsban kifutó, és bár te igazán teljesen mentes vagy a műveltség mérgétől, azért kerékpározok veled pénzbe, ha akarod.

Bálványunk mély lélegzetet vett, lehunyta a szemét, és Bremont felé fordult.

- És maga, satnya védencünk? Ért maga egyáltalán máshoz, mint emberi ábrázatok lefirkálásához?

Kiderült, hogy Bremont Hollandiában nevelkedett, ahol mindenki kerékpározik.

- Arra gondoltam ugyanis - mondta elgondolkozva Rézfejű - ahogy itt olvasom, hogy megindult a nagy marokkói túra Meknestől Marakeschen át Nunig és vissza, arra gondoltam, hogy részt vehetnénk ezen a versenyen. Milyen szép lenne, ha népszerűségünk eme teljében egy bicikliversenyt is megnyernénk!

Bremont majdnem sírva fakadt, annyira sajnálta, hogy látszólag bivaly fizikumú társunk beleőrült az út fáradalmaiba.

- Ha nem csalódom, ezek a kedves atléták holnapra Marakeschbe érnek. Füttyös, szerezzél kerékpárokat! Versenyezni fogunk! - szólt, és lefeküdt aludni.

*

A város üdvivalgással fogadta a marokkói túra negyven résztvevőjét, akik befutottak Meknes felől.

Körülbiciklizték a várost, majd továbbhaladtak a végtelenbe nyúló szőlőhegyek között, a nagy kanyarulatokkal megépített szép, fehér országúton. Észre sem vették, hogy az egyik szőlőhegy mögül három bicikli kanyarodik közéjük, tizennégy, tizenöt és tizenhatos számú versenyzőkkel, egy rejtélyes egyesület hálóingszerű dresszében, rövid alsónadrágban és napellenzővel.

Délután Tarudantba értünk, ahol a lakosság felvágottal és banánnal vendégtelt meg mindnyájunkat. Rézfejű verést ígért a polgármesternek, ha nem hoz azonnal egy fél liter pálinkát. Egyesületének nevében tiltakozott, a város sportszerűtlensége ellen, amely szerinte abban nyilvánult meg, hogy a versenyzőknek alkoholmentes frissítő italokat adtak.

Alkonyodott, mire elértük Nun városát, Marokkó utolsó pontját Rio El Oro spanyol gyarmat határán. A város végén fordult vissza a biciklik sora, tíz lépésnyire a spanyol határtól... De nini! Három versenyző megőrült, vagy nem tudják a helyes irányt! Biciklijük fölé hajolva száguldanak, egyenesen neki a határt jelző tarka póznának... „Nem arra, hé!” - kiabál valaki. Egy stopperórás izgatott úr zászlóval lenget. De ezek nem látnak, nem hallanak, és egy kak-tusszal szegélyezett sík részen a tizenötös számú már át is kerekedett a határon, a tizenhatos is

átért... Bremont-t elkapja egy francia csendőr, mire Rézfejű visszajön Spanyolországból, és úgy üti pofon a goumière-t, hogy törött állkapoccsal bukik a kaktuszok közé. Óriási riadalom!... Futva cipeljük Bremont-t...

„Aux armes! Aux armes!”

Lövés... Leírhatatlan zűrzavar, mi pedig rohanunk, amíg a spanyol határőrök meg nem ragadnak mind a hármunkat...

Megmenekültünk!

19.

Persze a spanyolok is tudták a történetünket, de azért ötször is elmeséltették maguknak, és gurultak a nevetéstől. Megvendégelték bennünket vörösborral és disznósajttal, cigarettát kaptunk és lefekhettünk aludni. Különös, hogy itt a gyarmatokon mennyire utálják egymást az európai hatalmak, mennyire örül egyik, ha a másikat valami csúfság éri. Ezt most már nem csak a lázadó bennszülöttek modern és kitűnő fegyverei bizonyítják, hanem az a jókedv, szeretet és pártfogás, az az ünneplésszámba menő bánásmód, ahogy itt kezeltek minket, mert blamíroztuk a franciákat. Másnap kipihenten Diakába értünk.

Bremont találkozása a menyasszonyával megrázó volt. Percekig egyáltalán nem tudtak szólni, azután csak összefüggéstelen szavakat mondtak, ölelték egymást és sírtak...

Az olasz gőzös, amelynek parancsnoka elhatározta, hogy felvesz bennünket, csak tizenegykor indult, és mi ott ültünk a kikötő kávéházának teraszán, színes lampionok alatt a gyönyörű estében. A hatalmas, karcsú kókuszpálmák levelei lomhán meg-megmozdultak a szabad tengerről jövő sós, nagyszerű légáramlástól. Rézfejűnek is, nekem is kijutott már aznap bőségesen Csenevész, illetve Edna csókjaiból. Most ott ült közöttünk, mind a két karjával átkarolva az öreg Réz bikanyakát, és lélegzet-visszafojtva hallgatta a történetet. Persze vörösbort ittunk, és nagyszerűen éreztük magunkat. Csak Bobi sóhajtott fel néha fájdalmasan, mert borzasztóan sajnálta, hogy ebből az „elsőrendű mókából” kimaradt.

És ezen a gyönyörű, holdas estén a harsogva lapátoló gőzös távolodni kezdett velünk a pálmáktól, a kávéházi lampionok sorától. Bremont és Edna egymást átkarolva álltak a korlátnál, bámulták a titokzatos trópusi partot. Távolabbról egy szájharmonika muzsikája hallatszott, ahogy Rézfejű játszott érzelmesen, még hunyódó szemhéjaival is trillázva Dodó gyönyörű levelét barátnőjéhez a Társaság szigetéről...

20.

Corot doktort természetesen nem lehetett felelősségre vonni, semmi bizonyíték nem volt ellene. De a boldog expedíció keveset törődött vele. Bremont Rómában átvette az örökséget. Kifizette a részünket, de azzal a megjegyzéssel, hogy ha bármikor szükségünk lenne valamire, ami az övé, az mindig a mienk is. Edna és ő addig kértek hármunkat, amíg letelepedtünk Rómában. Bobi és Rézfejű vettek egy kávéházat a város szívében, és kezdtek elpolgáriasodni.

Barátaink esküvőjén természetesen mi ketten voltunk a tanúk Rézfejűvel. Mondhatom, először életemben láttam barátomat zavarba jönni. Olyan volt frakkban, mint egy bokszbajnok a mérkőzést követő banketten. Állandóan egyik lábáról a másikra helyezkedett, rágta a körmét, és mikor templomi esküvőn a pap - kissé elkésetten - figyelmeztette a fiatal párt, hogy nekik jóban-rosszban követniük kell egymást, azt hiszem, megesküdni nem mernék rá, de úgy láttam, mintha Rézfejű szemében valami szokatlan nedves csillogás keletkezne...

Aztán sokáig nem láttam Rézfejűt, míg egy vasárnap reggel udvariasan kopogott, majd berúgta az ajtót, és megjelent a hálószobámban:

- Gyere ma velem ebédelni, kitűnően fogsz szórakozni - invitált biztatóan. Bevallom, barátom felfogásai a szórakozást illetően olyan sokféle változattal rendelkeztek, hogy némi bizalmatlansággal mentem vele. Ez egyszer azonban tényleg kitűnően szórakoztam. Előkelő étterembe mentünk, ahol két óra felé egy kövér, jól öltözött, szemüveges úr jelent meg, és az étlapot kezdte tanulmányozni.

Rézfejű odament hozzám, kissé meghajolt, és kedves mosollyal, szinte alázatosan kérdezett valamit. Persze láttam, hogy rögtön verekedni fog. A gyanútlan szemüveges úr kedvesen felelt, és Rézfejű látszólag nem is erősen az arcába vágott. Ilyen ökölcsapásokat csak tőle láttam, amellyel mintegy könnyedén s mellékesen, egyetlen futó gesztussal úgy tudott megütni valakit, hogy szétrepedjen csontja, bőre, kitörjön a foga, befeketedjen a szeme, és magával rántva zuhanásában mindent, olyan benyomást keltsen az odasietőben, mint akit huzamosabb ideig vertek ölmosbotokkal.

- Ez volt az a Corot doktor - magyarázta vidáman Rézfejű, miután rendelkezésére állt a megjelenő hatóságnak. - Kinyomoztam, és ezentúl minden kéthétben egyszer megverem! - fejezte be fiatalos lelkesedéssel.

A történethez már nincs sok hozzáfűznivalóm. Bremont és felesége boldogan éltek. Hogy Bobinak is jusson szerep a családalapítás körül, ő lett az első gyermek keresztapja. Sokszor jöttünk össze öten, és újra meg újra átéltek éjfélbe nyúló beszélgetések közben a borzalmas, de feledhetetlen kalandokat. A történet epilógusához tatozik, hogy Corot doktor még kétszer találkozott Rézfejűvel, azután kivándorolt, és örökre távol tartotta magát a kontinenstől.

-oOo-